

HET FONDS DER BLAUWE ZEERIDDERS

DE GESCHIEDENIS VAN
HET HELDEN-DER-ZEE-FONDS
'DORUS RIJKERS'

1923 - 1998

Uitgegeven door de Stichting Beheersraad van het Dorus Rijkers-Fonds,
ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van het Fonds.

Tekst en onderzoek: drs. L.C.E. van 't Zand, 's Gravenhage

Uitgever, opmaak en drukwerkbegeleiding: Studio Kom Plot!, Reeuwijk

©1998 Stichting Beheersraad van het Dorus Rijkers-Fonds

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting Beheersraad van het Dorus Rijkers-Fonds.

De Stichting Beheersraad van het Dorus Rijkers-Fonds, de tekstschrijver en de uitgever kunnen geen enkele verantwoording op zich nemen voor schade of ongemak ten gevolge van fouten, die ondanks de meest nauwkeurige bewerking toch in dit herdenkingsboek kunnen voorkomen.

HET FONDS DER BLAUWE ZEERIDDERS

DE GESCHIEDENIS VAN
HET HELDEN-DER-ZEE-FONDS
'DORUS RIJKERS'

1923 - 1998

Dorus Rijkers op ongeveer 80-jarige leeftijd.

(uit: Adema, Dorus Rijkers. De Heldersche mensenredder, 7)

INHOUDSOPGAVE

Inleiding; 75 jaar Dorus Rijkers Fonds	4
Dorus en de reddingmaatschappijen	5
De oprichting van het Dorus Rijkers Fonds	15
De eerste jaren van het Fonds	24
Rumoer binnen en buiten het Fonds	43
In rustiger vaarwater	56
Het Fonds tijdens de oorlog	64
Nederland gered: het Fonds na de bevrijding	70
Van behoeftigen-uitkering tot ere-pensioen	86
Het nieuwe Fonds	96
Bronnen en literatuur	107

75 JAAR DORUS RIJKERS FONDS

De ouderen onder ons kunnen zich nog enigszins een voorstelling maken van de maatschappelijke situatie, die 75 jaar geleden voor een aantal bewogen mensen aanleiding gaf om een fonds op te richten ter ondersteuning van moedige lieden, die met gevaar voor eigen leven reddingen op zee hadden verricht, maar op de wal in bittere armoede leefden. Voor de na-oorlogse generatie, die in totaal andere omstandigheden is opgegroeid, zijn liefdadigheidsfondsen, zoals het Dorus Rijkers Fonds, eerder een anachronisme.

Het bestuur heeft de taak op zich genomen om in de geest van de schenkers een bredere bestemming aan de ruimhartig beschikbaar gestelde gelden te geven. Wij hebben daarbij gekozen om in de eerste plaats de band met de oud-redders, zo intensief mogelijk en eigentijds te onderhouden. Naast een ere-pensioen, zijn de kerstpakketten ook in deze tijd een gewaardeerd en tastbaar teken van betrokkenheid met oud-redders langs de gehele Nederlandse kust. Daarnaast ondersteunen wij activiteiten met een sociaal- of cultureel doel en een maritieme achtergrond. Wij verwachten hiermee de belangstelling bij een groter deel van de bevolking voor het maritieme gebeuren, en dus ook voor het reddingwezen, te stimuleren.

Deze Jubileumpublicatie geeft een goed beeld van de ontwikkeling van het Fonds in de loop van 75 jaar. Begonnen als een direct beroep op velen om verdienstelijke mensen in hun sociale nood te helpen, toentertijd vaak met dubbeltjes en kwartjes, ontwikkelde het Fonds zich in de loop der tijd tot een ideële instelling ter ondersteuning van het maritieme, zonder de doelstellingen van de oprichters en de schenkers uit het oog te verliezen. Dit werd mede mogelijk gemaakt door de vele, soms substantiële, bijdragen van particulieren en door een zorgvuldig beheer van de gelden.

In bovengenoemde geest zal het Dorus Rijkers Fonds, ook na 75 jaar, aan veel goede initiatieven een zinvolle bijdrage blijven leveren.

S. Minnema, voorzitter

DORUS EN DE REDDINGMAATSCHAPPIJEN

De reddingmaatschappijen

Het verhaal over de geschiedenis van het Helden-der-Zee-Fonds ‘Dorus Rijkers’ begint op 11 en 20 november 1824. Toen werden respectievelijk de Noord- en Zuid-Hollandsche Redding-Maatschappij en de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen opgericht. Een maand daarvoor was de Nederlandse brik ‘De Vrede’ met kapitein De Boer voor de kust van Huisduinen tijdens een razende storm in grote moeilijkheden geraakt. Zeven dappere Huisduiners besloten in een sloep hun leven te wagen in een poging de opvarenden te redden. Nadat zij 11 schipbreukelingen veilig aan land hadden gebracht en terugkwamen met de laatste drie, sloeg het noodlot toe. Het sloepje sloeg om, en ondanks reddingspogingen van anderen kon slechts één man worden gered.

Deze ramp leidde ertoe dat een geldinzameling plaatsvond voor de nabestaanden van de Huisduiner redders. De Amsterdamse zakenman Barend van Spreekens en zijn vriend advocaat Mr. Adriaan de Bruine vonden echter dat er meer moest gebeuren. Het reddingwezen was tot dan toe niet georganiseerd in Nederland. Zij besloten tot de oprichting van de Noord- en Zuid-Hollandsche Redding Maatschappij (NZHRM). De heren waren echter bij de vorming van een bestuur wat laat met het uitnodigen van drie Rotterdamse vertegenwoordigers om zitting te nemen in het bestuur van de reddingmaatschappij. De Rotterdammers besloten daarop een eigen maatschappij op te richten die de kust beneden de monding van de Maas zou beslaan: de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen (ZHMRS). In de jaren daarna probeerde men tevergeefs de twee reddingmaatschappijen te verenigen en om eenheid te verkrijgen in commando¹. Daarbij vroeg men zich af of het reddingwezen geen zaak was van de overheid. Omdat het welslagen van een reddingpoging echter afhankelijk was van de inzet van enkelen,

1. Dat lukte pas op 23 mei 1991 toen de twee reddingmaatschappijen werden verenigd in de Nederlandse Redding Maatschappij, al snel voorzien van het predikaat ‘Koninklijk’.

Helderse reddingmannen van de Noord- en Zuid-Hollandse Redding Maatschappij in een vlet omstreeks 1919. (Fotoarchief KNRM)

bestond de vrees dat het onder staatsbestuur brengen van het reddingwezen alleen maar verlamvend zou werken. Het reddingwezen bleef daarom een particuliere organisatie tot op de dag van vandaag.

Het doel van de reddingmaatschappijen was om door het beschikbaar stellen van geschikte middelen op de Nederlandse stranden, de kustbewoners in staat te stellen pogingen tot redding van schipbreukelingen aan te wenden. Ter aanmoediging van de pogingen om schipbreukelingen te redden stelden de maatschappijen beloningen en premies beschikbaar bij volbrachte reddingen of gemaakte onkosten. Voor het deelnemen aan oefeningen met de reddingboten kregen de dappere mannen een vergoeding. Tevens stelden de maatschappijen gelden ineens of jaarlijks ter beschikking aan hen die jaren de reddingboten hadden bevaren en door ouderdom krachteloos waren geworden of tijdens een poging tot redding verminkt waren geraakt. Verder kregen de weduwen en wezen van redders die bij een reddingpoging waren omgekomen, een uitkering. Mooi geregeld, ware het niet dat de reddingmaatschappijen niet zoveel geldmiddelen hadden en dat de betalingen en beloningen vaak ontoereikend waren. Bovendien bestond de vaste bemanning van de reddingboten en -vletten vaak maar uit één of twee personen. De rest bestond uit mannen

die niet in dienst waren van de reddingmaatschappij, maar vrijwillig mee gingen, de zogenaamde ‘opstappers’. In het dagelijks leven waren zij visser, boer, of loods. Zij meldden zich aan bij de maatschappij, waarna hun naam werd geboekt. Vier maal per jaar namen zij deel aan oefeningen met het materieel, waarvoor zij een kleine geldelijke vergoeding kregen. Waren zij oud geworden, of konden zij anderszins niet meer hun eigen centjes verdienen, dan kwamen zij vaak in financiële nood. Zij hadden soms tientallen mensen van een wisse dood gered en hadden vele eremedailles ontvangen. Maar van medailles alleen kon je niet leven...

Steun voor de oude helden

In 1908 besloten een aantal redders en oud-redders, allen dragers van eremedailles en onderscheidingen, een vereniging op te richten die hun belangen zou behartigen en zou zorgen dat zij en hun nabestaanden konden genieten van een onbezorgde oude dag. De vereniging ‘Moed, Volharding en Zelfopoffering’ was geboren. In dat zelfde jaar richtte de vereniging een uitnodiging aan alle dragers van de erepenning voor Menslievend Hulpbetoon te Den Helder om een vergadering bij te wonen tot oprichting van een afdeling Den Helder. Naast enkele burgers en militairen kwam één opvarende van een reddingboot opdagen. En dat was zeker niet de minste. Zijn naam? Theodorus Rijkers.

Het was een kranige, kaarsrecht lopende man met kneveltje, kenmerkend voor veel redders in zijn tijd. Hij was reeds op leeftijd, 61 jaar, maar hij was nog steeds de trotse schipper van een reddingboot te Den Helder. Tijdens de besprekingen over het doel van de vereniging nam hij het woord. Hij kwam op voor zijn makkers die niet meer in staat waren om te werken en die nu behoeftig waren geworden. Later zei hij hierover: “’t Is niet voor mezelf, dat ik er was, want ik kan me gelukkig nog wel redden, maar zoo gelukkig zijn er maar weinig in Nederland.” Bij de oprichting van de afdeling werd Rijkers als voorzitter gekozen. Het jaar daarop nam hij samen met de heer La Lau als afgevaardigde van de afdeling Den Helder deel aan een vergadering in Utrecht. Daar werd bekend gemaakt dat in Engeland een Heldenfonds was gesticht door de

Theodorus Rijkers op ongeveer 40-jarige leeftijd

(Fotoarchief KNRM)

bekende Amerikaanse filantroop Carnegie. Dit fonds had als doel de bemanningsleden der reddingboten een onbezorgde oude dag te bezorgen. Ach, als Nederland nu ook eens zo'n rijk iemand had... Maar dat was toch eigenlijk niet nodig? "Wat let ons, als we hier niet zoo'n snuiter hebben, het Carnegie zelf te vragen.", merkte Rijkers op. Zo gezegd, zo gedaan. En warempel, op 16 juli 1911 werd het 'Carnegie Heldenfonds' in Nederland opgericht. Het fonds was echter niet groot genoeg om alle behoeftige oud-redders te ondersteunen. Uit het fonds werden alleen beloningen en medailles uitgekeerd, alsmede vergoeding voor eventuele schade die men bij een reddingspoging geleden had.

Met de komst van de eerste wereldoorlog (1914 – 1918) namen de gevaren op zee voor de redders en zeelieden in het algemeen toe. Ook Nederlandse zeelieden die tijdens de oorlog de zeeën bevoeren liepen kans gedood of verminkt te raken. Om de gevolgen van de oorlog voor hen te verlichten werd in 1915 de oorlogs-zeeongevallenwet en in 1918 het Nationaal Zeemansfonds opgericht. De regering keerde volgens eerder genoemde wet geld uit aan hen die door oorlogsomstandigheden waren getroffen tijdens het uitoefenen van hun beroep. Het Nationaal Zeemansfonds verleende tevens, als zij kon, meer in het algemeen steun aan gewezen zeelieden of hun nabestaanden. Voldoende middelen om dit op uitgebreide schaal te doen aan een ieder die hulp behoefde, waren er niet. Ondanks de inspanningen van Rijkers en anderen bleven een groot aantal moedige mannen die vele malen hun leven voor anderen op het spel hadden gezet, in behoeftige omstandigheden verkeren. Vooral als zij door ouderdom of invaliditeit niet meer konden werken.

Opa Dorus

Zijn naam werd al eerder genoemd: Theodorus Rijkers. De schipper van de reddingboot die stoutmoedig opkwam voor zijn oudere collega's. Tegen de tijd dat de eerste wereldoorlog uitbrak, was 'Dorus' al met pensioen. Op 6 maart 1911 nam hij afscheid als schipper van de reddingboot, hetgeen groots werd gevierd. En terecht, want Dorus was 'kampioen mensenredder'. Ter ere van zijn pensioen had de NZHRM een lijst

gemaakt van alle reddingsacties waaraan Dorus had deelgenomen. De lijst vermeldde maar liefst 498 personen, die hun leven te danken hadden aan deze dappere man. De lijst was zelfs niet helemaal compleet, want Dorus herinnerde zich later dat hij een aantal reddingen had vergeten op te geven aan de maatschappij. Het werkelijke aantal lag waarschijnlijk rond de 511. Eén van de beroemdste en ook moeilijkste reddingen was ongetwijfeld die van de 'Renown', een Engelse bark die in een razende storm op de 'Pannekoek' (een zandplaat bij Den Helder) te pletter sloeg. Samen met zijn maten Tabbie, de 'Gorrel', Jan Bijl en Janus Kuiper was hij drie dagen onafgebroken met de reddingsactie in touw geweest. Uiteindelijk slaagde hij erin de meeste opvarenden van boord te halen. Dat Dorus Rijkers een onbetwiste held was, mag duidelijk zijn.

Dat hun zoon nog eens zo'n grote held zou worden, zullen zijn ouders nooit hebben verwacht. Als kind was Dorus, geboren op 27 januari 1847 in de Blomsteeg te Den Helder, een lastpak. Toen hij eens, ten onrechte, door de meester op school opgesloten werd, sloeg Dorus het slot met een pook kapot en nam de benen. Heel dapper, maar hij hoefde niet meer op school terug te komen. Zijn vader, timmerman eerste klas op de Rijkswerf in Den Helder, stuurde hem vervolgens naar de tekenschool, maar ook dat duurde niet lang. Dorus tekende een leraar als karikatuur uit op het schoolbord en werd onmiddellijk van school verwijderd. Hierna volgden baantjes als krullenjongen, steensjouwer, karrensmeerder, bakkersjongen en kruideniersjongen. Dat laatste ging hem goed af, waarschijnlijk tot opluchting van zijn ouders. Het kruideniersechtpaar waarvoor Dorus werkte was zeer over hem te spreken en wilde hem zetbaas maken in een eigen zaakje. Dorus, toen achttien jaar, had dus een goede, maar weinig avontuurlijke toekomst voor zich. Totdat hij in contact kwam met Geertje Vodjes, een oud vrouwtje dat uit de lijnen van de handen en uit kaarten de toekomst kon voorspellen. Het oude vrouwtje vertelde Dorus dat hij 't nog eens ver zou brengen en een bekend man zou worden, maar dan moest hij uit de kruidenierswinkel weg. Dorus was zo onder de indruk, dat hij zijn baantje opzegde en jutter werd op de Helderse dijk. Daarna werd hij achtereenvolgens visser op een geepvlet en vletterman. Volgens de kruideniersvrouw was Dorus afgedaald tot het minste wat er bestond: een slampamper!

Het geboortehuisje van Dorus in de Blomsteeg te Den Helder
(uit: Adema, Dorus Rijkers. De Heldersche menschenredder)

Dorus voelde zich echter in zijn element. Als vletterman leerde hij om snel naar de grote zeeschepen te roeien die de haven binnenkwamen. Daar bood hij zijn diensten aan om trossen vast te maken en andere hulp te verlenen. In zijn eigen boot deed hij zijn eerste redding. Dat was in 1872, toen de Nederlandse bark ‘Australië’ op de Haaksgronden strandde. Veel leverde die redding niet op: “(...) toen ik de schipbreukelingen met den kapitein Lukas, den stuurman en den loods aan wal bracht, kwamen er andere menschen aan boord die met den berging *f* 1300,- verdiend hebben en wij kregen maar *f* 220,- en we hebben vijfentwintig menschen aan land gebracht.” Zijn heldendaad bleef echter niet onopgemerkt. Reeds de volgende dag om elf uur werd hij door de havenknecht bij de heer Jaring van de redding- maatschappij geroepen en om twaalf uur mocht hij zich officieel schipper van de reddingboot noemen. Zo werd Dorus de man naar wie heel ‘Helder’ uitkeek als redder in nood, als het weer eens verraderlijk stormde ‘en de meneren met wit voor’² een machteloos schip op de Razende Bol of de Pannekoek dreven.

² Zo noemden de oud-redders de soms huizenhoge golven die een schip tijdens een storm konden bedreigen.

'Een meneer met wit voor'

(Fotoarchief KNRM)

Het was in deze tijd dat hij zijn toekomstige vrouw leerde kennen. Toen hij eens in een jolige bui uit zijn stamcafé de 'Pottenwinkel' kwam, zag hij op de hoek van de straat een vrouw met haar zes kinderen voor haar winkeltje staan. Dorus maakte een praatje met haar, gaf de jongste dreumes een cent voor zijn spaarpotje en zei: "t zou me niks verwonderen als ik je vader nog eens werd." De vrouw dacht dat hij een geintje maakte, maar Dorus was vastberaden.: "as 'k de sjouw³ krijg, kom 'k eens bij je." Dorus was een man van zijn woord. Toen hij een week later het geld ontving, maar liefst 38 hele guldens, deed hij haar een aanzoek en werd dankbaar geaccepteerd. Grappige bijkomstigheid was dat zijn nieuwbakken oudste zoon maar een paar jaar jonger was dan hij zelf. Toen Dorus nog maar net in de twintig was, werd die zoon zelf ook vader. Heel 'Helder' noemde Dorus toen 'opa', en dat is altijd zo gebleven. Zijn stiefzoons zijn bijna allemaal reddingboot-mannen geworden: de bekende 'Kuipers', waarvan Janus Kuiper de bekendste is geworden.

Dorus enige eigen kind was Doortje, een flinke meid, die bij slecht weer en ontij het eerste buiten was om de reddingboot-mannen te waarschu-

3 Geld van de verzekering, die men kreeg als men een schip had geholpen dat aan de grond zat.

wen als er een schip in moeilijkheden was. Dorus en de andere mannen pakten dan hun spullen en renden (een half uur!) naar het botenhuis aan het Nieuwendiep, waar de reddingboot van de NZHRM lag. Daarna gingen zij de woeste zee op met de roei-reddingvlet, waar het kleine scheepje slechts een speelbal was van de huizenhoge golven. Elke keer onwetend of ze ooit weer levend voet aan wal zouden zetten. Veel leverde dit levensgevaarlijke baantje niet op. Van de f 60,- die Dorus per jaar kreeg moest hij de helft weer inleveren om zijn telefoonaansluiting te betalen. Per telefoon kon hij immers nog sneller gewaarschuwd worden. Pas toen Dorus dreigde zijn baan als schipper op te geven, kreeg hij alsnog de telefoonkosten vergoed. Als Dorus volk redde, kreeg hij daarvoor een beloning van f 15,- en soms ook een beloning van de geredde bemanning of van de regering van het land waar het schip vandaan kwam. Ook kreeg hij officiële bedankbrieven, zoals na de redding van de bemanning van het gestrande Engelse petroleumtank-stoomschip Turbo op 6 januari 1908. De brief was geschreven door de Engelse consul in Nederland en afgevaardigde van de Engelse Board of Trade, de heer W.A. Churchill. Hij schreef het volgende:

“Mijnheer,

Naar aanleiding van de flinke redding van de bemanning van het stoomschip ‘Turbo’ door U en Uwe manschappen, is mij door de Board of Trade opgedragen aan U en Uwe wakkere kameraden hare hooge waardering te betuigen voor de bewezen hulp onder zulke moeilijke omstandigheden en haren dank voor de waardevolle hulp aan de schipbreukelingen bewezen.

Ik ben, mijnheer

Uw. dw. dienaar

W.A. Churchill

H. M. Consul”

Na de dood van zijn vrouw woonde Dorus in bij zijn dochter Doortje en haar man. Vlak voor zijn pensionering begon de afstand van zijn huis naar de reddingboot een probleem te worden. Een half uur rennen naar

het Nieuwendiep redde hij niet meer. Om toch minimaal gelijktijdig met zijn mannen te arriveren schafte hij zich een fiets aan. Daarvoor moest hij één van zijn vele medailles, 'zo'n grote gouwe', verkopen. Na zijn pensionering bleef hij bij Doortje wonen en raakte, ondanks zijn grootse daden, in vergetelheid.

DE OPRICHTING VAN HET DORUS RIJKERS FONDS

De onthulling van het Marine-monument te Den Helder

Op het Havenplein in Den Helder was het op zaterdag 14 oktober 1922 een drukte van belang. Aldaar was een monument opgericht ter ere van de marinemannen die in de Eerste Wereldoorlog tijdens het vervullen van hun plicht waren gevallen. Het monument, gemaakt door beeldhouwer Lom, was voornamelijk op initiatief van luitenant ter zee P.J. Jager en het comité 'Voor hen die vielen' tot stand gekomen. Koningin Wilhelmina en prins Hendrik waren aanwezig om het monument te onthullen en belangrijke personen hielden toespraken. Vanaf Hr. Ms. 'Gelderland' werden vijf saluutschoten gelost en een zangkoor zong onder leiding van de Stafmuziek van de Marine een speciaal voor de gelegenheid gecomponeerde cantate. Op dezelfde dag werd op het gemeenschappelijke graf van de omgekomen slachtoffers op het kerkhof onder Huisduinen een krans gelegd. Bij het graf stond een eenvoudig gedenkteken dat ook door het comité 'Voor hen die vielen' tot stand gekomen was.

Het was op dit kerkhof dat een van de leden van het comité, Dr. L.A. Rademaker, redacteur van het dagblad 'Het Vaderland', een oude man ontwaarde met op zijn borst een hele rits medailles. Zijn verweerde gezicht stond wat somber. Rademaker kon zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen en vroeg eens om zich heen wie deze man was. Er werd met verbazing gereageerd. Kende hij Dorus Rijkers niet, de gepensioneerde schipper van de Helderse reddingboot? De nieuwe motorreddingboot die op dat moment in aanbouw was, werd zelfs naar hem vernoemd! Men wist niet precies te zeggen hoeveel levens hij had gered, maar *"het benne er heel veul"* Met het schaamrood op de kaken stapte Rademaker vervolgens op de held af en er volgde een gesprek:

- *"Wel Rijkers, mag ik je medaljes even zien?"*

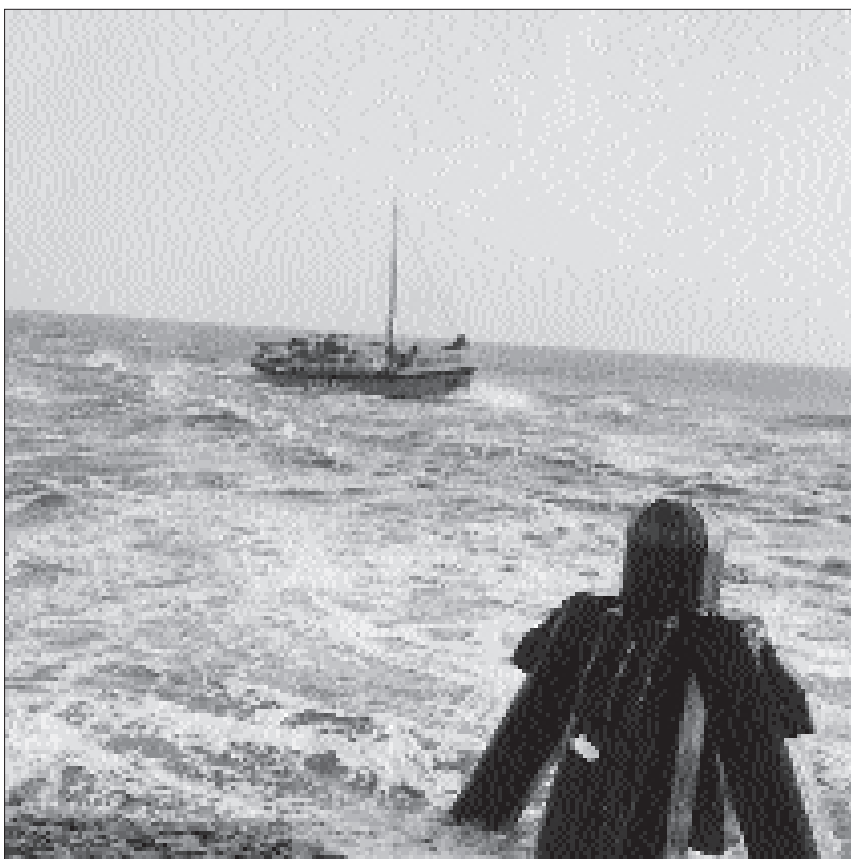
- *"Zeker meneer, ga je gang"*

Eén voor één kreeg Rademaker ze in handen: de bronzen en zilveren Koninginnenmedaille, het broederteken van de Nederlandse Leeuw, de medaille van de Koningin-moeder, de medaille van Koning Willem III,

de medaille van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de medaille van de Koningin van Engeland, het burgerkruis 2e klasse van de Koning van België en de medaille van de Koning van Italië. Uit zijn vestzakje haalde hij ook nog een groot gouden horloge van Keizer Wilhelm van Duitsland uit 1887 en een diamanten dasspeldje van dezelfde keizer.

- *“Kerel, dat is een mooie verzameling. Ik hoor dat de nieuwe reddingboot je naam krijgt hè?”*

- *“Ja ze zeggen het meheer en 't is allemaal heel mooi, maar weet je wat niet mooi is? Dat is dat 'k net f 13,80 per week heb om van te leven. Vin jij dat mooi?”*

Op 30 augustus 1923 keerde de motorreddingboot 'Dorus Rijkers' terug van haar eerste reddingtocht. Van het Italiaanse stoomschip 'Kofia' werd 24 man gered. (Fotoarchief KNRM)

Geld inzamelen voor Dorus

Rademaker's journalisten-neus rook een mooi verhaal en hij sprak met Dorus af voor een nader gesprek. Daaruit bleek dat zijn wekelijkse inkomsten waren samengesteld uit een pensioen van de NZHRM, een paar gulden per week van de broederschap van de Nederlandse Leeuw en f 5,41 uit een bijeen gebedeld fonds. Bij gebrek aan meer geld moest hij bij zijn dochter wonen, die hij tot zijn spijt geen beloning kon geven voor haar gastvrijheid. Sterker nog, in de zomer moest hij, 76 jaar oud, nog geld bijverdienen door peilingen te verrichten voor de Waterstaat. Bovendien werd ook zijn fiets, die hij eerder had gekocht door zijn gouden NZHRM-medaille te verkopen, nu toch wel erg gammel. Wat een contrast: een held die zoveel mensen had gered en internationaal zo'n grote naam had dat hij van meerdere vorsten medailles had gekregen, moest op zijn 76ste jaar nog centjes bijverdienen om rond te komen! Rademaker vond dit lot een zeemansnatie als de onze onwaardig en besloot over dit onrecht een stuk te schrijven in zijn krant 'Het Vaderland'. Als hij dit aan zijn lezers vertelde, zou het toch wel goed moeten komen met Dorus? Behalve zijn lezers riep hij vooral de Minister van Marine op, eens in de buidel te tasten voor de stoere zeebonk.

Naast Rademaker was nog iemand het karige bestaan van de oude, gepensioneerde redders opgevallen: Levy Grunwald. Ook hij was journalist, maar dan van de Heldersche Courant. Grunwald, die zijn journalistenbaan vreemd genoeg wist te combineren met die van zakenman en schrijver, verstond de kunst om net zo makkelijk met zakenlieden als met de Helderse jutters te praten en dat ook nog eens op geheel eigen wijze op papier te zetten. Op een koude januarimiddag in 1923 liep deze eigengereide man samen met Leo Pinkhof, leraar tekenen op de ambachtsschool, over de dijk in Den Helder. In een klein gebouwtje hadden zich oude Helderse redders als Rijkers, Kuiper en Tabbie verzameld. Allemaal droegen zij blauwe wollen zeemanstruiven. 'Prachttypen', noemde Pinkhof ze. "Je zou een boek over ze moeten schrijven." Grunwald zag dat wel zitten en stelde meteen als titel voor: 'Koning Dorus en zijn Blauwe Zeeridders'. Pinkhof beloofde de tekening voor de omslag te maken, en begon meteen. Het boekje verscheen in de loop van

1923. Het werd uitgegeven door de Helderse uitgever H.J.P. Egner.

Ondertussen had het artikel van Rademaker zijn uitwerking niet gemist. Bij de krant stroomden de giften binnen. Dorus kon van het geld in een splinternieuw pak worden gestoken. Door bemiddeling van Rademaker kreeg Dorus voor de rest van zijn leven *f* 10,- per week extra uitgekeerd van het Carnegie Heldenfonds. De bekende reclame-filantroop Broekhuys zorgde naar aanleiding van het artikel in Het Vaderland voor een nieuwe fiets, terwijl Tjeerd Adema, hoofdredacteur van de Alkmaarse Courant, besloot het artikel van Rademaker over te nemen in zijn krant om er meer bekendheid aan te geven. Ook bij deze krant kwam al rap geld binnen voor Dorus. Zoveel, dat een familielid van Dorus op een gegeven moment kwam polsen wanneer de krant van plan was het kapitaaltje aan Dorus te overhandigen. De krant wilde echter op dat moment nog doorgaan met de collecte (er kwam nog steeds geld binnen) en antwoordde hem dat als Dorus nu al een voorschot wilde, hij dat maar op basis van de mededelingen in de krant bij iemand moest gaan lenen. Toen dat laatste niet wilde lukken, bracht het familielid enige weken later een bezoek aan de hoofdredacteur van de krant. Het familielid was niet alleen, zo schreef de hoofdredacteur later: “(...) *hij bracht een langen forschen man mee, die een mooien door wind en weer vergroefden kop en een schippersbaardje had (...)*”. Wie anders dan Dorus zelf? Na het bezoek kreeg Dorus al wat mee van het kapitaaltje en toen de actie het grote bedrag van *f* 400,- had bereikt, bracht Adema dit hoogstpersoonlijk bij Dorus thuis. Hij was er maar wat blij mee. Eindelijk had hij het gelukkige gevoel dat hij wat geld bezat dat helemaal van hem was, en waarmee hij kon doen wat hij zelf wilde. Hij heeft het altijd zeer zorgvuldig besteed. Als dank schreef Dorus het volgende briefje:

“Mijnheer, Ik moet U vriendelijk bedanken Voor de eer op mijn ouden dag en teeven alle ingezeetenen van Alkmaar aan welke hebben bijgedragen als er kentelijkheid voor mijn ouden dag. Ook naames mijn dogter, voor hetgeen U edelgestrengen voor mijn vader heeft gedaan en nogmaals duizendmaal bedank. Groet U van mijn Mevrouw voor de lekkere grok die ik een Zondag genooten heb.

Hoogachten

OPA RIJKERS”

Naar aanleiding van een artikel van Adema in het tijdschrift 'Eigen Haard' werd daarna een nieuwe succesvolle inzameling gehouden om een mooi Kerstfeest voor Dorus te organiseren.

Henri Ter Hall en zijn revuegezelschap

Het leek wel of Nederland was wakker geschud en nu niet meer van ophouden wist. In 'Het Vaderland' verschenen berichten van een zekere meneer Ter Hall die door middel van zijn revuegezelschap geld wilde blijven inzamelen zodat niet alleen Dorus van een onbezorgde oude dag zou kunnen genieten, maar ook andere oud-redders. Wie was deze revueleider en wat had hij met oud-redders? Henri ter Hall, geboren op 5 februari 1866 als zoon van een horlogemaker, later stationchef, kwam tijdens zijn opleiding bij de Koninklijke Marine te Den Helder voor het eerst in contact met muziek en toneel. Na zijn opleiding vertrok hij naar Amsterdam om komiek te worden. Uit de recensies uit die tijd (eind 19e

Henri Ter Hall. Op zijn borst draagt hij een aantal onderscheidingen, waaronder die van officier in de orde van Oranje Nassau.

(Museum Rijswijk)

eeuw) blijkt dat Ter Hall met 'keurige voordrachten' de toehoorders veelvuldig aan het lachen kreeg. In 1898 richtte hij voor het eerst een revuegezelschap op en trok daarmee het land door. En met succes. Al snel genoten de Ter Hall revues bekendheid in het hele land. In de revue werkte hij samen met zijn vrouw Henriette ter Hall-Köhler en haar broer Johan Köhler en diens vrouw Roosje. Vooral de laatste was de lieveling van het publiek.

Ter Hall voerde een voor die tijd zeer vooruitstrevend personeelsbeleid. Zo genoten de hoofdrolspelers (onder andere Roosje Köhler en vanaf 1916 de bekende clown Buziau) en leden van het koor een hoog salaris en werden zij ook betaald in tijden dat er alleen gerepeteerd werd. Toen de artiesten een onderling ziekenfonds vormden, stortte Ter Hall een aanzienlijk bedrag. Ter Hall was een ambitieus man. Daarom begon hij in 1917 als eerste 'amusementsman' een loopbaan in de politiek. Nadat hij in eerste instantie toetrad tot de Rijswijkse gemeenteraad, stortte hij zich in 1918 in de landelijke politiek. Eerst met de Neutrale partij, later bij de Vrijheidsbond. In de Tweede Kamer, waar hij het in het stijve milieu af en toe niet kon laten om grappen te maken, kwam hij op voor de amusementswereld en het lot van oud-gepensioneerden in het algemeen. Kortom, toen hij hoorde dat er een actie was gestart om een oud-redder te helpen, paste dit precies in zijn straatje. Samen met het gezelschap zorgde hij er niet alleen voor dat het lot van de oud-redders nog meer aandacht kreeg, maar hij reserveerde tevens een gedeelte van de opbrengst van elke voorstelling voor Dorus en de oud-redders.

Het kon niet anders of de eerder genoemde heren sloegen de handen ineen om gezamenlijk na te denken over wat men het beste met het ingezamelde geld kon doen. Er werd een commissie samengesteld die het fondsje van Dorus zou gaan beheren. De commissie bestond uit de volgende heren: Henri ter Hall, luitenant ter zee P.J. Jager, Levy Grunwald, Dr. Rademaker, H.J.P. Egner en Willy Mullens (een vooraanstaand filmer uit die tijd). Het was niet de bedoeling dat zij zich alleen bezig hielden met het op de juiste manier besteden van de gelden. Ter Hall bleef doorgaan met geld inzamelen via zijn revue en een gedeelte van de opbrengst van het boekje van Grunwald werd ook in het fonds gestort.

Onder andere Ter Hall, burgemeester Houwing van Den Helder, Rademaker, Adema en La Lau, toen voorzitter van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering', schreven een voorwoord om zo het boekje bij de mensen aan te bevelen.

Op 9 april 1923 vergaderden de heren met La Lau over de definitieve regeling van de gelden die voor Dorus en zijn makers bijeen waren gebracht. Besloten werd dat een extra wekelijkse toelage voor Dorus niet nodig was, nu hij *f* 10,- per week kreeg van het Carnegie Heldenfonds. Als Dorus echter iets extra's nodig had door ziekte of tegenspoed, dan kon hij altijd op de steun van het fonds rekenen. Naast het geld dat voor Dorus bijeen was gebracht, wilden de heren een fonds starten voor andere oud-redders die in financiële moeilijkheden waren geraakt. Daarom besloten zij hiervoor een apart fonds in het leven te roepen, dat bestemd was voor noodlijdende redders van schipbreukelingen langs de Nederlandse kust. Dit fonds zou naar hun grote voorbeeld Dorus Rijkers genoemd worden, hoewel deze naam voor verwarring zou kunnen zorgen, omdat de mensen wellicht dachten dat alleen Dorus gesteund werd. Door middel van de verkoop van boekjes van Grunwald en de revuevoorstelling van Ter Hall zouden de gelden bijeen gebracht worden voor dit nieuwe fonds, voluit genoemd: Helden-der-zee-Fonds 'Dorus Rijkers'.

De bestuursfuncties werden als volgt verdeeld:

Voorzitter:	Ter Hall
Vice-voorzitter:	Grunwald
Secretaris:	Jager
Tweede secretaris:	Rademaker
Penningmeester:	La Lau
Tweede penningmeester:	Egner
Leden:	Mullens
	Mevrouw De Jong-De Ruyter

De zetel van het Fonds werd Den Haag. Aldaar werd het Fonds vertegenwoordigd door Ter Hall, Jager, Rademaker en Mullens. De heren

Grunwald, La Lau en Egner woonden in Den Helder en vertegenwoordigden daar het Fonds. De officiële doelstelling van het Fonds luidde als volgt:

Het scheppen van een nationaal fonds tot het verlenen van steun aan:

- behoeftige redders van schipbreukelingen op de Nederlandsche kust (Zuiderzeekust inbegrepen)
- behoeftige nagelaten betrekkingen van redders, omgekomen bij redningen van schipbreukelingen op de Nederlandsche kust
- behoeftige nagelaten betrekkingen van overleden redders van schipbreukelingen op de Nederlandsche kust

Met nadruk werd gesteld dat het Dorus Rijkers Fonds niet uitkeerde bij rampen op zee. Vaak werden bij deze gebeurtenissen speciale fondsen in het leven geroepen om de slachtoffers en nabestaanden te steunen. Bovendien keerden het Rijk via de Zee-ongevallenwet en het Carnegie Heldenfonds vaak uit bij dit soort gebeurtenissen. Het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds moedigde mensen aan om, tegen betaling van contributie, lid te worden van het Fonds. Leden hadden tijdens de jaarlijkse algemene vergaderingen van het Fonds inspraak in de handelwijze van het Fonds. Op de vergaderingen hoorden zij hoe het Fonds er financieel voorstond en konden zij voorstellen van het bestuur goed dan wel afkeuren. Tevens kozen de leden bij deze gelegenheden de bestuursleden. De leden van het bestuur werden voor een aantal jaren gekozen en konden zich na het verstrijken van de termijn weer verkiesbaar stellen.

Het hoofdbestuur van het Dorus Rijkers Fonds in 1924. Staand van links naar rechts: Egner, Van Meeuwen en Alink. Zittend van links naar rechts: La Lau, De Jong-De Ruyter, Ter Hall, Jager en Grunvald.
(Nationaal Reddingmuseum 'Dorus Rijkers')

DE EERSTE JAREN VAN HET FONDS

Geldmiddelen zoeken

Naast het inzamelen van geld door Grunwald en Ter Hall, hoopte men ook geld te krijgen uit contributies, giften en uit testamenten. De eerste gift (à f 50,-) voor het Fonds kwam van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering'. Bovendien schonk deze een fraai doek van de schilderende zeeloods Jaarsma uit Den Helder. Dit doek werd eerst tentoongesteld en daarna verkocht, zodat het meer geld zou opbrengen. Ook ging het Fonds propaganda-brochures verspreiden en riep het de dagbladen op om zijn actie te ondersteunen. Tevens deed het Fonds onderzoek naar het aantal oud-redders dat in nood verkeerde. Hiervoor nam het contact op met armenraden en burgemeesters. Uit het onderzoek bleek dat ongeveer 100 redders dringend hulp nodig hadden. Volgens berekeningen betekende dit dat er jaarlijks f 40.000,- nodig was om hen te helpen.

En wat deed de regering voor de oude helden? Al enige jaren was de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' in gesprek met de verantwoordelijke Minister van Waterstaat om geldelijke steun van de staat te krijgen. Een aantal leden van deze vereniging, onder wie Coen Bot, was niet zo blij met het nieuwbakken Dorus Rijkers Fonds. *"Aangezien we zoo flink op weg waren, dat het Rijk zijn steun wilde verleen om de oude helden der zee te steunen"* was hij bang dat het Rijk zijn steun zou opschor- ten nu er een apart fonds voor was. Maar volgens voorzitter La Lau, pen- ningmeester van het Dorus Rijkers Fonds, zou de steun van het Rijk minstens nog drie jaar op zich laten wachten, en daar konden de redders niet op wachten. Er moest dus nu iets gebeuren. Zelf bleef hij bij de regering aandringen iets voor hen te doen. Op 21 mei 1923 stuurde het bestuur van de vereniging een brief aan de leden van de Tweede Kamer met het verzoek snel tot een beslissing te komen aangaande de broodno- dige steun. In januari van datzelfde jaar had de minister een onderzoek laten instellen naar de levensomstandigheden van de oud-redders. Van een 'snelle' reactie van de regering was echter geen sprake.

Nu uit eigen onderzoek was gebleken dat er vele duizenden guldens nodig waren om de oud-redders te ondersteunen, zocht ook het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds contact met de regering. Daarbij was het mooi meegenomen dat Ter Hall lid was van de Tweede Kamer. Samen met drie andere leden van de Kamer, onder wie de heer Duys, diende hij op 23 mei 1924 een motie in om er zo snel mogelijk voor te zorgen dat er een beslissing werd genomen inzake steunverlening aan de oud-redders. Bovendien gingen Ter Hall, Jager, La Lau, Rademaker, mevrouw De Jong-Ruyter en burgemeester Houwing van Den Helder in dezelfde maand nog op bezoek bij de minister van Waterstaat, de heer Swaaij. Na aandringen van Ter Hall vertelde minister Swaaij eind november wat de uitslag van zijn onderzoek was: volgens hem hadden maar 18 personen dringend financiële ondersteuning nodig, en wellicht 7 personen in de nabije toekomst. Ruim 80 personen kwamen volgens hem helemaal niet in aanmerking voor steun, terwijl voor 15 personen nog moest worden uitgezocht of zij al dan niet 'behoefstig' waren. Het was duidelijk dat minister Swaaij een heel andere definitie hanteerde van de term 'hulp behoevend' dan het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds. Het bestuur van het Fonds was het dan ook helemaal niet eens met de minister. Het was van mening dat ten minste 120 oud-redders direct voor hulp in aanmerking kwamen. Uiteindelijk besloot de regering voor de oude helden maar *f* 5.000,- beschikbaar te stellen.

De eerste activiteiten van het Dorus Rijkers Fonds

Nu de regering de oude helden danig in de kou liet staan, moest het Dorus Rijkers Fonds hard aan de slag om de benodigde fondsen bij elkaar te krijgen. En dat ging niet eens zo slecht. Zo bracht een verkoop van boekjes door de dames van het revuegezelschap van Ter Hall in Amsterdam in april 1924 maar liefst *f* 3500,- op! Ter Hall organiseerde meer. Zo regelde hij een avond in hotel Leeuwendaal te Rijswijk, waarbij ook Dorus aanwezig was. En dat zou niet het enige optreden van 'opa' worden. Bij de opvoering van de nieuwe Ter Hall revue 'Draadloos' in het Scala theater te Den Haag was Dorus er ook. Voordat de 'ere-voorstelling' zoals Ter Hall het noemde begon, had Dorus al een aardig dagje achter de

rug, samen met zeven maten die ook veel reddingen hadden verricht. En 's avonds sprak hij op eigen verzoek het publiek toe om hen te bedanken voor alle giften die ertoe bijdroegen dat hij en zijn makkers een rustige oude dag konden hebben. De revue had toen bij elkaar al f 8.000,- opgebracht.

Ondertussen had Ter Hall met zijn activiteiten ook de burgers van zijn woonplaats Rijswijk enthousiast gemaakt. Onder leiding van het heren- en damescomité van het dorp werd een Dorus Rijkers dag gehouden op 5 juli 1924. Drijvende kracht achter dit alles was mevrouw Ter Hall. Ook de revue hielp een handje mee. Vanuit een namaak-reddingsloep verkochten Roosje Köhler en haar collega's gehuld in windjekkers brochures. Kort daarna werd bekend dat er een comité was opgericht om een openluchtfeest te organiseren in september ten bate van het Dorus Rijkers Fonds. In het comité zaten behalve de burgemeester van Rijswijk, de heer Pape, ook de wethouder van Openbare Werken, de heer Withlau, de heer Bordewijk en natuurlijk Ter Hall. Bij dit grote feest, dat maar liefst zes

Tijdens het door Ter Hall georganiseerde 6 daagse feest in Rijswijk ten bate van het Dorus Rijkers Fonds werden onder andere vanuit een nepsloepje Dorus Rijkers-brochures verkocht. Rechts achter de sloep Ter Hall. (Museum Rijswijk)

dagen duurde en zeer succesvol bleek, waren ook de damesverenigingen van Rijswijk, Delft en Den Haag betrokken. Zij werden op de laatste avond speciaal door Dorus zelf bedankt. Hij beloofde voor het goede doel op meerdere feesten en avonden te komen. Steeds weer legde hij de nadruk op het feit dat hij het niet voor zich zelf deed, maar voor al die andere oud-redders, die het nog steeds moeilijk hadden. De zorgen van een aantal van hen werden gelukkig in de tussentijd verlicht door het Carnegie Heldenfonds. Dit fonds besloot om de oud-redders Jan Bijl en C.J. Klaassen een wekelijkse uitkering te geven. Jan Duit en Dorus Rijkers kregen al eerder zo'n uitkering.

Eind november 1924 kwam de onvermoeibare Ter Hall met het plan nog een feest te organiseren in het kader van het Dorus Rijkers Fonds. De opbrengst zou gebruikt worden om een Kerstschenking te doen aan behoeftige oud-redders. Het feest bestond uit een danscompetitie en een bal masqué. Tevens werd er een expositie gehouden van 'lichtgevende voorwerpen' uit de verzameling van mevrouw Ter Hall en konden de bezoekers een kijkje nemen in het rariteiten museum van de komiek Buziau. Uiteindelijk kon een Kerstgift van f 10,- gezonden worden aan 80 oud-redders. Daarbij schonk de Eerste Gelderse Vleeswarenfabriek een zending worst en spek. In januari 1925 lanceerde Ter Hall reeds zijn volgende plan. Hij stelde een door hem zelf geschreven scènetje beschikbaar, dat zich afspeelde in een huisje van een held-der-zee. Amateurtoneelgezelschappen konden gratis de tekst krijgen als zij tijdens de voorstelling voor het Dorus Rijkers Fonds collecteerden.

Naast het inzamelen van geld dacht men na over de organisatie van het Fonds. Tijdens een van de eerste bestuursvergaderingen sprak Ter Hall de hoop uit dat er zich naast het hoofdbestuur van het Fonds in verschillende steden sub-comité's of besturen zouden vormen. Deze konden dan op lokaal niveau inzamelings-acties organiseren. Op 23 januari 1925 werd de eerste afdeling van het Dorus Rijkers Fonds opgericht en wel in Amsterdam. Voorzitter was de heer Abraham Staalman. Overige leden waren de heren Main van Voorst en Silver en mevrouw De Jong-De Ruyter. Een van de eerste acties van de Amsterdamse afdeling bleek direct een heel succesvolle. De afdeling bracht briefkaarten op de markt

Dorus Rijkers 30 jaar oud,
meer reeds Dorus 177
rekenen op den goeden
en pederstigen vader g'zijt

TWEE AVONDEN

VAN

KUNSTGENOT EN VROOLIJKEID!!

GEHEEL TEN BATE VAN HET

HELDEN DER ZEE-FONDS „DORUS RIJKERS”

MAANDAG 4 MEI, DES AVONDS 8 UUR,
in de Grootte Concertzaal van de „Maatschappij voor den Werkenden
Stand”, Kloventersburgwal 87 91,

met teeltingrijze medewerking van de
FAMILIE SPEENHOFF

en het 50 man sterke

SYMPHONIE ORKEST
VAN HET VIOLINSTITUUT
BORIS LENSKY

en op

WOENSDAGAVOND 3 JUNI, HALF ACHT, INTIEME KUNSTAVOND

In hulze „Oost-Indië”, Middenweg 22-24

Geheel belangloos georganiseerd door Leerkrachten, Leerlingen en Leerlingen van de
MUZIEKSCHOOI BELINFANTE, WATERGRAAFSMEER

Kaarten ad f0.80 en f1.40 (alle rechten Inbegrepen)

verrijgbaar bij Algemeen Musikhandel, Heilweg 5, en na toezending van het bedrag plus post en
af den toezendingstelekenide.

HOOFDZIJDE COMITE AMSTERDAM van het Helden der Zee-Fonds
„Dorus Rijkers”.

A. STAALMAN, Voorsitter, Keizersgracht 125.
M. A. SILVER, penningmeester, Amstelmeerschuur 275.
N. A. SILVER, penningmeester, Amstelmeerschuur 275.
Postk. No 52000 Gen. Giro R 1000.

Diploma's en Vrijbiljetten zijn
op deze avonden niet geldig

Affiche uit 1925 van de afdeling Amsterdam van het Dorus Rijkers Fonds.

(Nationaal Reddingmuseum 'Dorus Rijkers')

met een foto van Dorus en een postzegel van 7,5 cent er op. Voldoende om weg te sturen toentertijd. De briefkaarten kostten echter maar 5 cent. Het prijsverschil werd door de op de adreszijde aangebrachte reclame gedekt en wel zo, dat de verkoop van de goedkope briefkaarten geld opleverde voor het Fonds! Op 10 maart 1925 werd in Rotterdam een tweede afdeling opgericht. Voorzitter aldaar werd de heer Korver, aangevuld met de leden Van Esso, Van Eycke en Schallenberg.

Intussen was Ter Hall en zijn medebestuurders in een geschil geraakt met de minister over de grote verschillen in uitkomst van de onderzoeken naar behoeftige oud-redders. Begin 1925 werd duidelijk waarom er zulke grote verschillen bestonden. Zo bleek onder andere dat zowel de ambtenaren van de regering, alsmede de leden van het Dorus Rijkers Fonds dezelfde mensen hadden gevraagd om inlichtingen, maar dat deze personen verschillende verklaringen hadden afgelegd. Bovendien hadden de ambtenaren alleen redders meegeteld die hadden gewerkt voor de reddingmaatschappij, terwijl het Fonds ook de 'opstappers' (vrijwilligers) had meegeteld. Een derde punt was dat het Fonds ook redders ondersteunde die wellicht niet direct hulpbehoevend waren, maar die zulke dappere en bijzondere daden hadden verricht, dat ze volgens het Fonds iets extra's verdienden. Hoe het ook zij, de regering dacht er niet over om meer geld uit te trekken, dus van meer subsidie was geen sprake. Het Fonds had echter zoveel opgehaald, dat zij in maart 1925 wel aan het grootste aantal verzoeken om steun kon voldoen: 100 stuks!

Steeds meer begonnen ook 'gewone' burgers warm te lopen voor de oude helden. Zo organiseerden de Haagse en Amsterdamse kegelbond liefdadigheidconcourzen. De opbrengst werd geschonken aan het Dorus Rijkers Fonds. De vereniging van kermisvakgenoten besloot een rondreizende kermis op te zetten waarvan de opbrengsten ook naar het Dorus Rijkers Fonds gingen. Hoewel deze kermissen veel kwaad bloed zetten, vooral bij de christelijke burgers die de kwade invloed van deze verdorven feesten op de jeugd vreesden, waren zij een groot succes. De passagiers van het stoomschip 'Gelria' van de Lloyd dat op weg was naar de Noordkaap, organiseerden een tentoonstelling van pasteltekeningen en etsen die tijdens de reis door de kunstenaar Albert Hemelman waren

gemaakt. Zij besloten de opbrengst van de verkochte etsen spontaan aan het Dorus Rijkers Fonds te schenken. De Nederlandse Algemene Bond van Postduivenliefhebbers te Amsterdam besloot om vanaf 1926 jaarlijks een liefdadigheidsvlucht te houden ten bate van het Dorus Rijkers Fonds. Het idee was oorspronkelijk afkomstig van postduivenliefhebber La Lau. Het mooiste gebaar van medeleven met de oude helden uit deze tijd kwam echter van een niet met name genoemde jonge man uit Den Haag. In een advertentie in de Haagsche Courant bood hij aan om in totaal *f* 500,- te storten op de rekening van het Dorus Rijkers Fonds als iemand hem in een vaste betrekking aannam. Hij vermeldde er alvast bij dat hij van plan was dit forse bedrag in maandelijkse termijnen van *f* 25,- af te betalen. Dat is nog eens reclame voor je zelf maken! Of hij een betrekking heeft gevonden, vermeldt de historie niet.

Toen begin oktober 1925 het jaarverslag over 1924 uitkwam, bleek hoe hard de leden van het Dorus Rijkers Fonds hadden gewerkt om op allerlei manieren geld in te zamelen. Het verkopen van brochures over het leven van Dorus Rijkers door de dames van de revue hadden in totaal *f* 13.600,- opgeleverd. Daarbij kwam dat zij sinds juli van 1925 ook speldjes met Dorus erop gingen verkopen. De Dorus Rijkersfeesten in Rijswijk hadden maar liefst *f* 15.000,- opgeleverd en eenzelfde bedrag werd verzameld door de organisatoren van de feestparken en kermissen. Daarbij waren nog 737 giften binnengekomen. Een fraai resultaat, maar het probleem was om ook in 1925 genoeg geld in te zamelen. Het geld stroomde in 1925 namelijk minder snel binnen. Als gevolg van collectes voor de slachtoffers van een windhoos te Borculo en een watersnood elders, bleek men minder geld over te hebben voor het Fonds. Bovendien waren er inzamelingen geweest voor de komende Olympische Spelen, die in 1928 in Amsterdam gehouden zouden worden. Ook hierdoor was men minder gul geworden voor andere doelen.

In eerste instantie wilden de bestuurders van het Fonds een zogenoemd stamkapitaal bijeenbrengen, uit de rente waarvan jaarlijks minimaal 50 redders betaald konden worden. Het stamkapitaal zou zo'n *f* 200.000,- moeten bedragen. Dan was het bestuur minder afhankelijk van 'goede' en 'slechte' inzamelingsjaren en konden de redders altijd rekenen op hun

Jacob Bakker, alias Tabbie, maat van Dorus Rijkers

(Fotoarchief KNRM)

broodnodige centjes. De prognose in 1925 was dat niet alleen dit 'stamkapitaal' niet gehaald zou worden, maar dat er nog slechts geld in kas was om de redders één jaar te ondersteunen. Bovendien werd in november

van dit jaar bekend dat het comité in Amsterdam ophield te bestaan. De gelden die waren ingezameld werden overgemaakt naar de rekening van het hoofdbestuur. Toch was er aan het einde van 1925 nog wel geld over om 15 redders, die niet blijvend gesteund konden worden, een Kerstgift te sturen van f 25,-.

Het hoofdbestuur was verdeeld over de vraag hoe het ingezamelde geld het beste besteed kon worden. Zo juichte men het idee van het verwerven van een stamkapitaal van harte toe, maar aan de andere kant moest ook een voortgang gemaakt worden met het ondersteunen van de oud-redders. Voor hen was het geld op dit moment bijeengebracht. Zij dienden zo snel mogelijk geholpen te worden, zodat zij er nu nog van konden genieten. Spaarde het bestuur het geld eerst op om het later uit te keren, dan zouden wellicht verscheidene oud-redders er tijdens hun leven niet meer van kunnen profiteren. Omdat bleek dat de financiële situatie van veel oud-redders zeer slecht was, besloot het bestuur daarom in eerste instantie toch zoveel mogelijk van hen te helpen. Hierdoor ontstond wel de vrees dat het bestuur op den duur niet meer genoeg geld zou hebben om de redders te helpen, nu de inkomsten tegenvielen.

Kritiek op Ter Hall en Dorus

Het was maar goed dat het gelukt was de regering over te halen om ook steun te verlenen aan de oud-redders, hoewel het maar een bedrag van f 5.000,- was. Het moet de bestuursleden in ieder geval hoopvol hebben gestemd. Toch was niet iedereen tevreden over de gang van zaken. Zo reageerde La Lau en het bestuur van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' kribbig op de manier waarop Ter Hall alle eer van het behalen van steun van de regering (ook al was het niet veel) naar zich toe trok. Het was toch immers hun vereniging die al jaren eerder bij de minister en de Tweede Kamer had aangedrongen op steun voor de oud redders? La Lau stapte dan ook uit het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds. Zijn taken als penningmeester werden overgenomen door de heer Jager, die ook al secretaris was. Ter Hall liet zich door het vroegtijdig vertrek van La Lau niet uit het veld slaan. Of hij zich nu te veel op de voor-

grond drong of niet, hij werkte als een paard. Zo bleef hij met minister Swaaij onderhandelen over de verschillen in uitkomst van de twee onderzoeken en het kleine bedrag aan steun van de overheid. In juni 1925 besloot de minister een commissie in te stellen die de verdeling van de toegekende steun van de regering moest onderzoeken. Ter Hall was een van de leden van de commissie.

Ter Hall dacht zelfs aan de oude helden op zijn 60ste verjaardag. Tijdens het feest collecteerde hij onder zijn gasten en haalde een bedrag van maar liefst f 1.500,- op! En toen de oud-redder C.J. Klaassen, een maatje van Dorus, zijn been brak en in het ziekenhuis terecht kwam, riep Ter Hall persoonlijk de mensen in alle kranten op versnaperingen of geld te sturen naar de ongelukkige. Zelf bezocht Ter Hall hem éénmaal in de drie dagen in het ziekenhuis. Toen Ter Hall besloot wat uit te rusten in Duitsland van alle activiteiten rondom zijn 60ste verjaardag, schreef hij een klein boekje over zijn beslommeringen in een badhuis aldaar en gaf het uit. De opbrengst was natuurlijk bestemd voor het Dorus Rijkers Fonds. Ter Hall bleef dus druk bezig, terwijl hij in de tussentijd te kampen kreeg met zijn gezondheid. In een berichtje van uitgever Egner aan secretaris-penningmeester Jager (geschreven op een Dorus Rijkers-kaart) kan men het volgende lezen:

“Komt er geen tegenbericht, dan zullen we alzoo rekenen op Donderdag te vergaderen. Wij doen verstandig de heer ter Hall alsdan niet te prikkelen en hem zooveel mogelijk ter wille te zijn, daar zijn gezondheid moet ontzien worden.”
Hij wilde misschien dan niet geprikkeld worden, ijver kon hem niet ontzegd worden.

Het was een mooie zaak dat er mensen waren die zich belangeloos inzetten om minder bedeelden in de samenleving te helpen. Of niet? Kritiek op Ter Hall en het functioneren van het Fonds in het algemeen kwam behalve van La Lau uit nog een andere (onverwachte) hoek. De reddingmaatschappijen bleken volstrekt niet tevreden te zijn met alle inspanningen van met name Ter Hall. Net als de vereniging ‘Moed Volharding en Zelfopoffering’ stoorden zij zich aan de manier waarop hij als een soort mensenredder alle eer naar zich toe trok. Maar dat was niet het enige. Zij zagen de bewering van Ter Hall als zouden veel oud-redders in zeer

slechte omstandigheden verkeren als een direct verwijt aan de reddingmaatschappijen. Maar zij deden toch voor hen wat zij konden? Naast de geldelijke vergoedingen, die soms ook doorbetaald werden aan de weduwe als de redder zelf was overleden, beheerden zij kapitalen die ten goede kwamen aan de kinderen van omgekomen redders. Als zij hoorden dat redders in behoeftige omstandigheden verkeerden, riepen zij direct de hulp in van het Carnegie Heldenfonds.

Het Dorus Rijkers Fonds deed het volgens de NZHRM voorkomen dat zij de enige was die zich bekommerde om het lot van de redders. Dorus werd volgens hen misbruikt voor het binnenhalen van de gelden. Bovendien irriteerde het de reddingmaatschappijen dat het Dorus Rijkers Fonds hen niet om informatie vroeg, maar via andere wegen probeerde in nood verkerende redders te achterhalen. Op deze manier zou veel geld bij de verkeerde mensen terecht kunnen komen. Iedereen kon immers zeggen dat hij als vrijwilliger had deelgenomen aan een reddingactie? De reddingmaatschappijen waren het dus niet eens met de wijze waarop het Fonds zijn gelden besteedde. Zij protesteerden dan ook heftig toen de regering het plan opvatte de commissie die ingesteld was om toe te zien op de besteding van de staatssubsidie voor de oud-redders, op te heffen. Uiteindelijk besloot de regering, tot opluchting van de reddingmaatschappijen, van opheffing af te zien. De secretaris van de ZHMRS, de heer C.D. Julius, verwoordde zijn afkeer jegens het Dorus Rijkers Fonds als volgt: “Het is meer een gevoel, een inwendige weerzin tegen de caféchantant troep en hun gesol met het Dorus Rijkers Fonds.”

Ook het bestuur van de NZHRM had geen goed woord over voor wat men noemde ‘ongepaste reclame’ door het Fonds. Zo stoorde het zich uitermate aan de reclamecampagne voor het boekje van Grunwald, ‘Koning Dorus en zijn Blauwe Zeeridders’, dat met de volgende zinsede werd gepromoot: *“Weet gij wel, burgers van Nederland, dat er helden der zee zijn, die zich verzadigd hebben met koude aardappelen en korsten brood, welke men op den weg voor de honden had neergeworpen? Weet gij, dat de kinderen van onze werkelijk nationale helden huiveren en rillen van koude, omdat zij geen kleding hebben om het naakte lichaam voldoende te beschutten?”*

Een knap staaltje schrijverschap, bedoeld om het medelijden van de men-

sen op te wekken. Maar was het reëel? Hadden de redders het werkelijk zo slecht? Waarschijnlijk niet, maar vragen om een extra zakcentje als beloning voor al wat de redders voor anderen hadden gedaan, leverde vast niet zoveel op. En dat de oud-redders het niet zo breed hadden was duidelijk. Toch is het heel begrijpelijk dat de reddingmaatschappijen niet blij

Dorus Rijkers bij de opening van een kegeltoernooi te Amsterdam in 1925.
(Nationaal Reddingmuseum 'Dorus Rijkers')

waren met deze 'misleidende' campagnes en de opstelling van met name Ter Hall. Door de acties zou de indruk worden gewekt dat de reddingmaatschappijen niets voor hun oud-redders deden. Zij vreesden dan ook dat de giften voor de reddingmaatschappijen in de toekomst kleiner zouden worden. Vooral directeur De Booy van de NZHRM stoorde zich mateloos aan de opstelling van Ter Hall, en ook aan diens persoon. Op een brief van Ter Hall aan de NZHRM kon De Booy het niet nalaten commentaar te geven op de handtekening van Ter Hall. Met potlood schreef De Booy onder aan de brief "naar het handschrift te oordeelen een ijdel mensch".

Ter Hall was er de man niet naar om anoniem achter de coulissen te werken. Hij was gewend in de schijnwerpers op het toneel te staan, en wilde bij elk optreden gezien worden, als revue-leider, maar ook als voorzitter van het Dorus Rijkers Fonds. Wellicht een minder gelukkige eigenschap, maar feit blijft dat hij veel voor de oud-redders deed. Ter Hall was echter niet de enige op wie kritiek uitgeoef-

fend werd. Ook ‘Opa’ zelf kreeg er van langs. Hij zou het alleen voor de publiciteit doen, alleen voor eigen gewin. Hij maakte het immers wel heel erg bont? Niet alleen trad hij tijdens door het Dorus Rijkers Fonds georganiseerde feesten telkens op, maar hij verscheen ook in allerlei reclames voor tabak en zeep. Men betwijfelde of hij de weelde wel kon dragen en of hij het geld dat voor hem was ingezameld wel moest krijgen. Hij zou er misschien alleen maar drank van kopen. Zo waren veel mensen het oneens met het feit dat Tjeerd Adema van de Alkmaarse Courant het verzamelde geld in één keer aan Dorus had gegeven in plaats van het in wekelijkse uitkeringen te verstrekken. Dorus zelf was juist blij dat hij het in één keer kreeg, in plaats van in wekelijkse termijnen want *”dan merkte je er zoo weinig van, dat je wat geld bezat, dan werd je als onmondig kind onder curateele gesteld”*. En een onmondig kind was Dorus duidelijk niet. Ook geen dronkenlap, zoals afgunstige tongen wel eens beweerden. Opa lustte wel eens een bittertje, maar hij dronk het spaarzaam en nooit overmatig. Hij was ook maar een mens, maar wel een die grootse daden had verricht.

Dorus, de populairste man van Nederland

Het waren zijn moedige daden die samen met de acties van het Dorus Rijkers Fonds ervoor zorgden dat Dorus Rijkers in oktober 1926 genomineerd werd als kandidaat voor de titel ‘populairste man van Nederland’. Het betrof een prijsvraag, uitgeschreven door de bioscoop Trianon te Den Haag en reisbureau Lindeman. De winnaar kreeg een reis aangeboden voor vijf dagen naar Parijs. En zo kon het gebeuren dat op een ochtend op het Westplein te Den Helder Theodorus Rijkers te midden van zijn oude makkers werd aangeklampt door een net geklede heer met een klein snorretje. Het was niemand minder dan Levy Grunwald, een van de oprichters van het Dorus Rijkers Fonds. Wat er loos was? Grunwald vroeg hem of hij het ochtendblad gelezen had. *“Nee, dat heb ik niet”*, antwoordde Opa, *“al die leugens in de krant moet je op je nuchtere maag niet lezen. Ik blijf liever gezond.”* Grunwald hield vol. Dit was een berichtje dat Dorus moest lezen. Dorus was met overweldigende meerderheid gekozen tot populairste man van Nederland. Maar Dorus haalde zijn schouders op. *“Wat heb ik aan die pret? Flauwe kul, de meest populaire man*

in Nederland ... vandaag ben je populair en morgen ben je een vent van niks. Ze magge me kielhale as ik leuge spreek, maar ik mot geen peultjes en het kan me ook geen klap bommen! Mooi weer, maar geen haring!” Dorus sprak de waarheid. Het maakte hem echt niets uit, zelfs niet toen Grunwald zich haastte te vertellen dat er wel degelijk ‘haring’ te verwachten was. Een reis naar Parijs, een autotocht in het Bois de Boulogne en een week gratis logeren. “Naar Perijs? Een autotocht in de Odeklonje? En een weekje gratis logeeren? Niks hoor, ik ga liever in den Pottenwinkel biljarten. Odeklonje is niks voor een zeeman en gratis logeeren kan iedereen, daarvoor hoef je niet populair te zijn, gratis logeeren is zoo mooi niet.”

Het bezoek van Dorus Rijkers aan het graf van de onbekende soldaat in Parijs. Op 3 december 1926 hield Grunwald bij het graf een toespraak in naam van alle Nederlandse redders van schipbreukelingen.
(Fotoarchief KNRM)

Pas toen Grunwald zei dat het niet netjes zou zijn om de uitnodiging af te slaan en de mensen te beledigen, stemde Dorus toe. Maar alleen als zijn 'sikkeretaris' (Grunwald) meeging. Hij kon tenminste Frans 'parlevoesen', terwijl Dorus alleen 'Jutters' kende.

Grunwald ging mee en schreef later een boekje over de reis. Dorus bleek het in eerste instantie maar niks te vinden, al die opgedirkte dames en heren. 's Ochtends bestelde hij als een echte jutter een bordje griesmeelpap bij de verbouwereerde Franse kok, en de rijtoer door het Bois de Boulogne werd afgezegd. Het enige wat hem echt in verrukking bracht was dat hij tijdens de Parijse revue bij toeval in het publiek Roosje Köhler ontwaarde. Daar konden al die Franse revuedames nog wat van leren vond Dorus. Minder spraakzaam was hij bij het graf van de onbekende soldaat waar hij namens de Nederlandse oud-redders een krans legde. Eenmaal bij het graf sloeg hij dicht en liet Grunwald het woord voeren.

Dorus was meer een man van daden dan van woorden. Op fel aandringen van Dorus organiseerde Grunwald uiteindelijk via een Frans filiaal van het reisbureau Lindeman een Nederlandse zeeman, met wie Dorus eens een avondje op stap kon gaan. Dit avondje eindigde met een zeer verontrustte Grunwald die Dorus maar niet terug zag komen en midden in de nacht per taxi de Parijse café's afgang om de Helderse held op te sporen. Uiteindelijk vond hij hem in een achteraf zaal van een café. Dorus was, staande op een stoel met een biljartqueu in de hand, de Marseillaise aan het dirigeren. Hij bleek een biljartwedstrijd van de Fransen te hebben gewonnen. Dorus Rijkers was, voor alle duidelijkheid, op dat moment 79 jaar. "Vive Dorus" schreeuwden de Fransen. Ja, 'vief' was hij nog voor zijn leeftijd.

Dorus' tachtigste verjaardag op 27 januari 1927 werd, geheel in 'Ter Hallstijl', groots gevierd. Uit de hele wereld kwamen gelukwensen. Het Dorus Rijkers Fonds liet een grote krans met bloemen bezorgen en van de heer Tegelberg van de Noord- en Zuid-Hollandse Reddingmaatschappij ontving Dorus een radiotoestel. Ter Hall was samen met zijn vrouw ook van de partij. Zij hadden een filmoperateur meegebracht die talloze kiekjes

De huldiging van Dorus Rijkers op zijn tachtigste verjaardag (27 januari 1927). Op de foto zijn onder andere zijn nieuwe fiets te zien en een aantal leden van het huldigungscomité: rechts achter Dorus, Ter Hall, rechts naast hem burgemeester Houwing, links achter hem Grunwald.

(Fotoarchief KNRM)

van Dorus schoot. Begeleid door het Helders Fanfarekorps en de Oranje Harmoniekapel werd Dorus in een geheel opgetuigde reddingvlet naar het casino gebracht alwaar het feest werd voortgezet. Naast de burgemeester werd Dorus onder andere toegesproken door De Booy van de NZHRM, de heer Van Dok van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering', en natuurlijk Henri ter Hall. Namens de dames van Rijswijk kreeg Dorus vervolgens een leunstoel en een rookstel aangeboden. Ook Coen Bot, schipper van de nieuwe reddingboot in Den Helder en in feite Dorus' opvolger, en Levy Grunwald spraken nog enkele lovende woorden. Het was een feest om nooit te vergeten. Ook de hulding in Den Haag in april 1927 met 6 van zijn makers, maakte op hem grote indruk.

Daarna ging het langzaam minder met Dorus. Hij, die tot zijn tachtigste verjaardag nog nooit ziek was geweest, kreeg problemen met zijn rechter oog. Er was volgens de doktoren een verzwering opgetreden in zijn hoofd en het 'kwaad' zou door zijn oog naar buiten moeten komen. Maar de ellende duurde Dorus veel te lang en het zinde hem al helemaal niet dat hij met een ooglapje rond moest lopen. Uiteindelijk bleek het geen verzwering te zijn maar een ziekte (kanker) waarvan hij niet zou kunnen genezen. Na zijn 81ste verjaardag ging hij snel achteruit. Een week voor zijn dood had hij nog in zijn zondagse jas in de familiekring Pasen gevierd. Een week later, op 19 april 1928 stierf hij in zijn eigen bed, tot het laatst toe verzorgd door zijn dochter Doortje. Zoals zijn tachtigste verjaardag groots gevierd was, zo was zijn begrafenis op 21 april in Den Helder vooral indrukwekkend. De begrafenis was, hoe kan het ook anders, geheel geregeld door het Dorus Rijkers Fonds, en met name door Ter Hall persoonlijk. Overal vandaan werden condoleances en bloemstukken gestuurd. Behalve natuurlijk van het Dorus Rijkers Fonds, de familie Ter Hall en de twee Reddingmaatschappijen, waren er ook kransen en bloemen van de revue, een aparte van de komiek Buziau, de bemanning van de reddingboot en verscheidene van de Koninklijke Marine. De kist, bedekt met de vlag van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' werd op een lijkkoets geplaatst waarna een lange stoet zich van Dorus' huisje dwars door Den Helder naar de Huisduiner begraafplaats begaf.

Als dank voor de geslaagde redding van de opvarenden van de 'Koefia' reikte de Italiaanse regering zes bronzen medailles met getuigenschrift uit aan de bemanning van de 'Dorus Rijkers'. Tijdens de uitreiking begin 1928 was ook Dorus Rijkers aanwezig (achterste rij, vierde van links). Dorus was toen reeds ziek en droeg een ooglapje. Verder op de foto: achterste rij, tweede van links Grunwald, vijfde van links Jan van Dok. Links bij de potkachel zit schipper Coen Bot.

(Fotoarchief KNRM)

Vlak achter de lijkwagen liepen behalve vertegenwoordigers van zee- en landmacht het hoofdbestuur van het Dorus Rijkers Fonds, vertegenwoordigd door de dames De Jong-De Ruyter en Dirkzwager-Marin Gouay, en de heren Ter Hall, Rademaker, Jager en Egner. Grunwald, die een jaar eerder uit het hoofdbestuur getreden was, sloot zich hierbij aan. Achter het hoofdbestuur volgde de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' en vele, vele anderen. Tevens reden er koetsen mee van de familie Rijkers, de vertegenwoordiger van de minister van Waterstaat en een vertegenwoordiger van de Noord- en Zuid-Hollandsche Reddingmaatschappij. Afwisselend bracht het Stedelijk Muziekkorps en het Hielders Fanfarekorps treurmuziek ten gehore. Een eskader van het vliegkamp de Kooy bij Den Helder begeleidde de stoet vanuit de lucht. Ook de bemanning van 'H.M. Gruno' bracht een eresaluut aan de overleden held. Bij de begraafplaats aangekomen werd de kist door zijn oude makers ten grave gedragen. Er volgden meerdere toespraken, onder

Heel Den Helder was uitgelopen om Dorus de laatste eer te bewijzen. (Fotoarchief KNRM)

andere van vice-admiraal Quant, Ter Hall, De Booy van de Noord- en Zuid-Hollandsche Reddingmaatschappij, Coen Bot, Van Dok, en Grunwald. Heel Nederland voelde mee met het verlies van Nederlands populairste man. 'Opa' was niet meer.

RUMOER BINNEN EN BUITEN HET FONDS

Verder zonder Dorus

Natuurlijk gingen de acties om geld in te zamelen na de dood van Dorus gewoon door. Ook ontbrak het niet aan initiatieven. De schilderende loods Jaarsma, die eerder ook al een schilderij aan het Dorus Rijkers Fonds schonk, deed dit nu weer om de opbrengst ervan aan de oude helden te schenken. Ondertussen nam de heer Feenstra, bestuurlid van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering', het initiatief tot de oprichting van een monument ter nagedachtenis van Dorus Rijkers. Het was bedoeld om hiermee tevens de andere redders te eren en ook als een bewijs van sympathie voor het reddingwezen in het algemeen. Verder bleven er kermissen ten bate van het Fonds gegeven worden, en ook de verkoop van de 'brochures' verliep goed. En in 1929 verscheen een mooi gedenkboek 'Helden der Zee' waarin levensbeschrijvingen waren opgenomen van Hollandse oud-redders. Het boek was samengesteld door Ter Hall.

Toch begon het te rommelen in het hoofdbestuur van het Dorus Rijkers Fonds. De heren, die gemeen hadden dat zij allen hun beste beentje wilden voorzetten als het om de oud-redders ging, bleken niet zo heel goed samen te kunnen werken. Eerder was La Lau al uit het bestuur gestapt, omdat hij zich stoorde aan het gedrag van Ter Hall. In 1927 stapte ook vice-voorzitter Grunwald uit het bestuur. Een jaar daarvoor had hij nog een boekje laten uitgeven, getiteld 'De Stormklok', bedoeld als ode aan de 'dappere Blauwe Zeeridders'. Hij noemde ze vredeshelden, die helaas niet zo werden geëerd als oorlogshelden. Het was bekend dat hij zeer begaan was met het lot van de 'zeeridders'. Van alle hoge heren stond hij wellicht het dichtst bij de gewone redders, en het was dan ook niet vreemd dat Dorus juist hem in 1926 vroeg om met hem mee te gaan naar Parijs. Maar nu heette het volgens de officiële lezing dat hij zich teruggetrokken had uit het bestuur wegens 'gezondheidsredenen'. Dat kan natuurlijk altijd, maar Grunwald liep een jaar daarna bij de begrafenis van Dorus wel met het hoofdbestuur mee, het hele stuk van Dorus' huis naar

de begraafplaats. Daar hield hij nog een toespraak. Daarna vertegenwoordigde hij het Fonds meermalen tijdens verscheidene gelegenheden, vaak samen met een hoofdbestuurslid. Hij was met zijn 43 jaar op het moment van zijn aftreden een van de jongste leden in het bestuur. Was er meer aan de hand? Voelde hij de problemen, die zich na de dood van Dorus zouden gaan voordoen, aankomen?

Zoals eerder gezegd, Henri ter Hall was een man die ervan hield in de schijnwerpers te staan. Hoewel hij veel deed voor de oud-redders, kopelde hij zijn acties ook graag aan de publiciteit. Dat had onder andere een positieve invloed op zijn politieke carrière. Hij was een geboren organisator. Ter Hall was gewend de zaken met betrekking tot zijn reuegezelschap zelf te regelen en ook in zijn politieke carrière creëerde hij zijn eigen kansen. Zijn optreden als voorzitter van het Dorus Rijkers Fonds was niet meer dan een uiting van dat karakter. Hij regelde feesten en acties, het ene nog grootser opgezet dan de andere en zorgde ervoor dat hij, naast de oud-redders, in het middelpunt van de belangstelling stond. Dat hij in het bestuur ook met anderen te maken had, met wie hij toch zo af en toe eens moest overleggen, zag hij wellicht als een ietwat hinderlijke en vertragende bijkomstigheid. Hij was gewend niet al te veel tegenwerking te krijgen en wanneer hij die wel kreeg, zal hij onaangenaam verrast zijn geweest. De zinsnede uit het briefje dat Egner aan Jager schreef in 1925, *“Wij doen verstandig de heer ter Hall alsdan niet te prikkelen en hem zooveel mogelijk ter wille te zijn”*, spreekt boekdelen. Zijn medebestuurders wisten al wat voor soort man hij was en hielden er rekening mee. De gang van zaken hoefde geen problemen te veroorzaken, hoewel het voor sommige leden wellicht wat onprettig werken was. Feit bleef dat Ter Hall vreselijk veel voor de oud-redders deed, en dat zijn acties onmiskenbaar zeer veel succes oogsten. De andere leden wisten dat het Dorus Rijkers Fonds zonder Ter Hall niet zo succesvol zou zijn. Hij moest alleen niet te ver gaan. Helaas deed Ter Hall dit wel, en de begrafenis van Dorus bleek de aanleiding tot een aantal tumultueuze jaren voor het Dorus Rijkers Fonds.

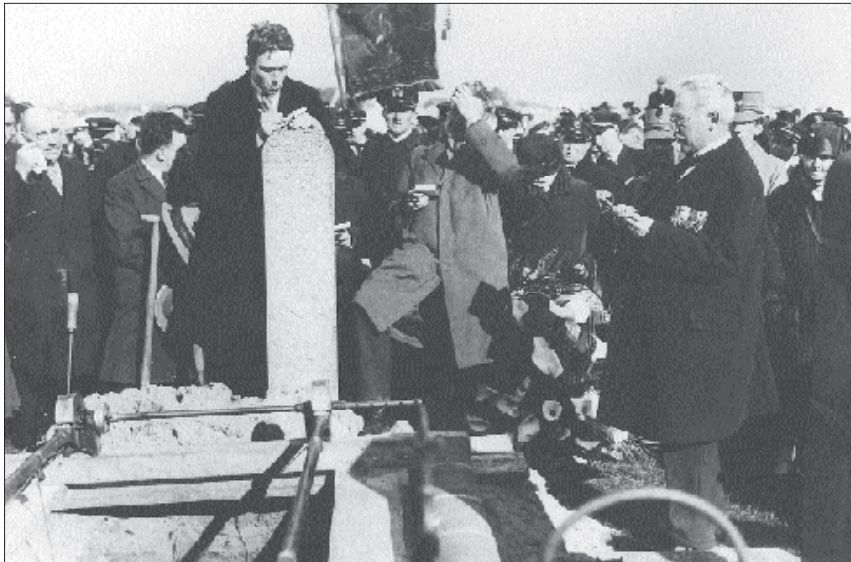
Ter Hall versus het hoofdbestuur

Het opvallende aan de onenigheid tussen Ter Hall en de overige bestuursleden is dat het grootste deel ervan via de pers werd gespeeld. Dat was voornamelijk te wijten aan het gedrag van Ter Hall, die wellicht op deze manier medestanders zocht voor zijn gelijk. Bevorderlijk voor de populariteit van het Fonds was het echter allerm minst, maar het geeft ons nu wel de kans om de twisten te volgen. De directe aanleiding vormde, zoals eerder gezegd, de begrafenis van Dorus, die voor het grootste deel door Henri ter Hall persoonlijk geregeld was. Het is prijzenswaardig dat hij binnen twee dagen zo'n goed georganiseerde begrafenis wist te regelen. Op 12 mei 1928 verscheen echter een eerste berichtje in de Heldersche Courant waarin het gemeentebestuur van Den Helder uitlegde waarom het niet officieel had gesproken tijdens de begrafenis van Dorus. De reden was dat het zich *“met de door het Dorus Rijkers Fonds getroffen regeling inzake de sprekers niet kon vereenigen”*.

Twee maanden later liet Ter Hall aan het haagse Correspondentiebureau voor Dagbladen weten dat hij uit het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds was gestapt. Als reden gaf hij op dat er een conflict was ontstaan tussen hem en de overige leden van het bestuur. De kranten vermeldden echter naast deze officiële verklaring ook wat volgens hen de achtergronden waren. Bij de leden van het bestuur waren ernstige bezwaren gerezen tegen het eigengereide optreden van Ter Hall, die in belangrijke zaken besluiten nam zonder zijn medebestuursleden daarin te kennen. Zo'n belangrijke zaak was bijvoorbeeld de organisatie van de begrafenis van Dorus. Natuurlijk had Ter Hall niet zoveel tijd voor overleg gehad, maar Ter Hall was zo met zichzelf bezig, dat hij een aanbod van de gemeente Den Helder, om de kosten van de begrafenis te delen, afsloeg. Bovendien wilde Ter Hall met alle geweld direct na de vertegenwoordigers van de regering bij het graf van Dorus spreken. Dat wil zeggen, vóór de wethouder van de gemeente Den Helder. Het hoofdbestuur was het hiermee niet eens, maar Ter Hall liet zich daardoor niet uit het veld slaan. Vlak voordat de plechtigheid begon, stopte Ter Hall de begrafenisondernemer een briefje in handen met zijn volgorde van de sprekers. Aldus werden de sprekers aangekondigd, waarna de wethouder maar helemaal van spreken

afzag. De leden van het hoofdbestuur maakten daarop hun grieven via een brief aan Ter Hall kenbaar. Hierop trad hij af.

Hoe wisten de kranten eigenlijk hoe alles precies in elkaar stak? In de berichten stond dat de journalisten navraag hadden gedaan bij de secretaris van het bestuur. Volgens secretaris Jager was dit niet waar, maar toch besloot Ter Hall zich openlijk in de krant te verdedigen. Op 19 juli verklaarde Ter Hall dat hij op de sterfdag van Dorus een onderhoud had gehad met de burgemeester van Den Helder. Deze zei niet op de begrafenis aanwezig te kunnen zijn en raadde Ter Hall een goede begrafenisondernemer aan. De burgemeester repte met geen woord over het eventueel betalen van de begrafenis. Ook was er volgens Ter Hall nooit gesproken over de volgorde van de sprekers. Hij had zich er alleen sterk voor gemaakt de vertegenwoordigers van de regering voor de vertegenwoordigers van het gemeentebestuur te laten spreken. Tot zover zijn weerwoord op het artikel in de kranten, maar Ter Hall was de brief van het hoofdbestuur die aanleiding gaf tot zijn terugtreden, nog niet verge-

Henri ter Hall houdt zijn (later omstreden) toespraak bij het graf van Dorus Rijkers in 1928.
(Nationaal Reddingmuseum 'Dorus Rijkers')

Op 12 september 1928 reageerde Ter Hall alsnog op de brief van het hoofdbestuur. Nu de halve waarheid bekend was, moest de rest ook maar volgen. Puntsgewijs somde hij de bezwaren op die het bestuur tegen hem had en voorzag ze van zijn commentaar. Bij het eerste bezwaar, de wijziging van de volgorde van de sprekers tijdens de begrafenis van Dorus, legde Ter Hall de nadruk op het feit dat hij vond dat de vertegenwoordigers van de regering voor die van de gemeente gingen. Dat hij zelf graag voor de wethouder van Den Helder wilde spreken vond hij niet meer dan billijk, aangezien het Fonds veel meer voor Dorus had gedaan dan het gemeentebestuur van Den Helder. De beschuldiging dat hij de kosten van de begrafenis opgedreven zou hebben, door niet op het aanbod van de gemeente in te gaan, begreep hij niet, evenals het verwijt dat hij alle overleg met het gemeentebestuur afgesneden had door zijn eigenmachtige optreden.

Het volgende verwijt was zwaarder. Ter Hall zou volgens het hoofdbestuur een houding aannemen, alsof hij in zijn eentje het Dorus Rijkers Fonds was. Ter Hall wist dat hij vaak het initiatief had genomen in zaken waaruit voordeel voor het Fonds te behalen was, en dat hij daarbij had ‘vergeten’ de formele weg te bewandelen en zijn medebestuurleden te informeren. Dat hij door zijn ijver zo op de voorgrond trad, dat hij door de pers vereenzelvigd werd met het Fonds, was volgens Ter Hall nooit zijn bedoeling geweest. Hij voegde er bovendien aan toe dat dit nooit schadelijk voor het Fonds was geweest. Het bezwaar dat hij het Fonds op hoge kosten had gedreven door de uitgifte van de verjaardagscirculaires van de 80ste verjaardag van Dorus, sloeg hij in de wind, evenals het feit dat hij een aantal door hem geschreven boekjes in de handel had gebracht zonder eerst te overleggen met de andere leden. De circulaires en de boekjes hadden na aftrek van kosten immers een aardig sommetje voor het Fonds opgebracht? Ook het verwijt dat hij zijn revue gebruikte om de circulaires van het Fonds onder de mensen te verspreiden vond hij onzin. Hij was nu eenmaal in staat door zijn onderneming snel duizenden circulaires te verspreiden. Hij vroeg er toch geen vergoeding voor?

Het verweer van Ter Hall is goed te begrijpen. Natuurlijk probeerde hij wel enig voordeel te behalen uit al zijn activiteiten. Zowel zijn imago als

sociaal bewogen politicus als de naamsbekendheid van zijn revue voeren wel bij al zijn inspanningen voor het Fonds, maar hij was wel degelijk een stuwende kracht achter het Fonds. Geldelijk gewin was nooit zijn doel. Wat hij verdiende, ging naar het Fonds. Een groot deel van zijn dagelijks leven stond in het teken van de oud-redders, en ook zijn vrouw droeg wat dat betreft haar steentje bij. Het laatste bezwaar dat het hoofdbestuur tegen Ter Hall maakte, zal dan ook hard zijn aangekomen. Het bestuur verzocht Ter Hall om voortaan zijn vrouw buiten de Fondszaken te houden. Zij was geen lid van het bestuur, dus had daar niets mee te maken. Na alles wat dit echtpaar voor het Fonds en de oud-redders had gedaan, was dit een koude douche. Ter Hall verklaarde dat hij alleen terug wilde komen, als de huidige secretaris-penningmeester Jager zou vertrekken. Kennelijk waren de meningsverschillen met hem het grootst.

Nu deed Jager ook wel 'vreemde' dingen. Men mag toch verwachten dat als iemand in een bestuur gaat zitten, hij de acties van het bestuur ondersteunt. Niemand zal het altijd overal mee eens zijn, maar om medebestuurders tegenover anderen openlijk af te vallen, is iets wat men eigenlijk niet kan en mag doen. Jager bleek daar niet zo over in te zitten. Vanuit zijn functie als secretaris van het Fonds, moest hij de contacten met andere organisaties en instellingen, waaronder de reddingmaatschappijen, onderhouden. Vanaf het begin was duidelijk dat de reddingmaatschappijen het niet eens waren met de aanpak van het Fonds. Jager stelde contacten met de maatschappijen daarom uit, totdat hij er uiteindelijk niet omheen kon. Hij vroeg een mondeling onderhoud aan met de secretaris van de NZHRM, dat plaats had op 19 november 1924. De NZHRM was daarbij van plan om Jager eens flink aan de tand te voelen over de acties van het Fonds en die van Ter Hall in het bijzonder. Tot hun grote verbazing verdedigde Jager daarbij Ter Hall en zijn andere bestuursleden niet, maar begon op hen af te geven. Jager was het niet eens met Ter Hall en zei zelfs ruzie te hebben met Grunwald. Deze laatste zou volgens hem vinden dat elke man die een andere het leven redt, met goud moet worden beslagen. Jager was van mening dat hij daarbij te veel dacht aan zijn eigen 'lapjeswinkel'. Hij refereerde daarbij aan Grunwald's zaak in Den Helder. Jager was ook niet te spreken over het gedrag van Dorus en zei het maar niks te vinden dat Jan Bijl, een van de oud-redders, een grote

De voortuin van de villa 'Buitenlust' van Henri ter Hall in Rijswijk. Rechts Ter Hall op een bankje met zijn hond, geheel links zijn vrouw Henriëtte. Achter haar de ingang tot het kantoor van Ter Hall. (Museum Rijswijk)

dure partij had gegeven tijdens zijn zilveren bruiloftsfeest. Probeerde Jager door deze uitlatingen goede sier te maken bij de reddingmaatschappij? Het is in ieder geval wel voor te stellen dat Ter Hall en ook Grunwald een jaar eerder wellicht vanwege deze kritiek van Jager, uit het bestuur zijn gestapt. En de reddingmaatschappijen? In het verslag van het gesprek staat dat de indruk die men kreeg van Jager tijdens het gesprek “niet gunstig” was. Van toenadering tot het Fonds was geen sprake. Vooral de heren Ter Hall en De Booy van de NZHRM zouden onverenigbaar zijn. Maar na het voorval van Ter Hall met het bestuur waren er veranderingen op komst die een eventuele samenwerking wat dichterbij zouden brengen.

De gevolgen

Tijdens de eerste algemene vergadering na het incident, op 20 september 1928, moest er dus een nieuwe voorzitter worden benoemd. Als waarnemend voorzitter trad vice-voorzitter Withlau op. Withlau, wethouder van openbare werken in Rijswijk, was bij het Fonds gekomen via plaatsgenoot Ter Hall. Voordat men aan de verkiezing toekwam, volgde er eerst een andere, vervelende kwestie. De opbrengst uit een Dorus Rijkersfeestpark was niet op de rekening van het Fonds terecht gekomen, maar op de rekening van Ter Hall. Het geld was aan Ter Hall gegeven, maar bij het storten van het geld vergat de bankbeambte te vermelden dat het geld voor het Dorus Rijkers Fonds was bestemd. Uiteindelijk werd het geld alsnog op de juiste rekening gestort, maar de vergissing had niet op een ongelukkiger tijdstip kunnen gebeuren. Meteen gingen er stemmen op om de financiële zaken van het Fonds maar eens nauwgezet te laten controleren door een onafhankelijk accountant, ook al zouden er hoge kosten mee gepaard gaan. Bij vele aanwezigen bleek grote ontevredenheid te bestaan over de gang van zaken. Grunwald verklaarde dat Ter Hall zijn grieven binnenshuis had moeten uitvechten. Het naar buiten brengen was niet alleen ontactisch, maar bovenal schadelijk voor het Fonds. Velen vielen hem bij. Het was duidelijk dat er niet de juiste atmosfeer tijdens de vergadering heerste, om een nieuwe voorzitter te kiezen. Withlau besloot dan ook om dit lastige punt naar een volgende vergadering te verschuiven.

Daarmee was de kwestie Ter Hall nog niet opgelost. De heer Mr. K.F. Katz, advocaat van beroep en lid van het Dorus Rijckers Fonds, meende dat er een schikking moest komen met Ter Hall, maar dat niet vergeten moest worden dat het huidige bestuur ook partij was in het conflict. Hij pleitte dan ook voor het instellen van een onafhankelijke commissie die het conflict zou moeten onderzoeken en binnen drie maanden verslag zou moeten uitbrengen. Naast het conflict zouden dan ook alle andere 'hangende' kwesties en meningsverschillen uitgezocht kunnen worden. Het voorstel werd goedgekeurd, waarna de commissie werd samengesteld. Het bestuur en Ter Hall mochten ieder één commissielid kiezen, de algemene ledenvergadering twee. Deze vier leden kozen een voorzitter, die verslag zou uitbrengen van het onderzoek. De volgende heren namen zitting in de commissie: Mr. J.E.W. Duys, lid van de Tweede Kamer en de keuze van Ter Hall, L. Hoejenbos, directeur van Maatschappelijk Hulpbetoon en de keuze van het bestuur, Mr. Katz, optredend als secretaris, C.D. Wesseling, journalist en Mr. A. Tak, procureur-generaal bij de Hoge Raad en optredend als voorzitter.

Deze commissie ging voortvarend aan de slag, maar merkte al gauw dat, wanneer zij het onderzoek goed wilde doen, er meer dan drie maanden voor nodig was. Was het niet beter om alles nu maar eens goed uit te zoeken? Anders zou er altijd getwijfeld worden aan zowel de rol van het hoofdbestuur als aan de houding van Ter Hall in deze zaak. Hoe langer de zaak echter zou duren, des te schadelijker het was voor het Fonds. Alle partijen hadden er baat bij dat het onderzoek snel werd afgerond. Omdat hierover geen overeenstemming verkregen kon worden met het hoofdbestuur, besloot voorzitter Tak van de commissie op te stappen. Ondertussen duurde het geschil tussen het hoofdbestuur en Ter Hall onverminderd voort, hoewel er vanaf werd gezien, alles via de kranten uit te vechten. In de Rijswijkse gemeenteraad was de strijd tussen Ter Hall, gemeenteraadslid en Withlau, wethouder van Openbare werken, wel te volgen. Daar dreigde Ter Hall een tegenstem af te geven bij het in stemming brengen van voorstellen van burgemeesters en wethouders en vroeg hij zich openlijk af of men nog wel vertrouwen in de wethouder moest hebben.

In februari 1929 besliste de algemene vergadering alsnog om een uitgebreid accountantsonderzoek te laten verrichten over de laatste 5 jaar. Hoewel het hoofdbestuur dit niet nodig vond omdat er al een nieuw hoofdbestuur was gekozen, zette de commissie door. Alleen op deze manier was het mogelijk de beschuldigingen aan het adres van Ter Hall tegen te spreken. Tevens zouden de beschuldigingen aan het adres van Jager als zou hij een in verhouding veel te hoog honorarium ontvangen, onderzocht worden. Nu de taken van de commissie duidelijker waren omschreven, keerde ook Tak weer terug als voorzitter. De zorgen waren daarmee nog lang niet over. In september 1929 was het verslag van de commissie nog steeds niet verschenen, omdat de accountant ziek was geworden. Ondertussen bleef Ter Hall rare bokkensprongen maken. Toen hij in conflict raakte met zijn eigen politieke partij, de liberale Vrijheidsbond, stapte hij opnieuw naar de pers, waarbij hij het deed voorkomen of hij heel populair was onder de mensen. Het bestuur van de Vrijheidsbond was daar niet gelukkig mee, terwijl de pers Ter Hall afschilderde als een zielig persoon die zich telkens als een voorvechter van een doelgroep opwierp, om zo zijn zetel in de Tweede Kamer te behouden. Een zetel, die hij alleen zou hebben om zijn naam in de krant te zien staan. Hoewel Ter Hall niet meer officieel bij het Fonds betrokken was, zagen veel mensen hem nog steeds als één met het Dorus Rijkers Fonds, waardoor ook deze capriolen van Ter Hall het Fonds schaadden.

Of dat nog niet genoeg was, raakte het Fonds rond deze tijd ook nog eens in opspraak over een belastingkwestie. Uitgever Egner bleek de inkomsten die hij verdiend had met de verkoop van de Dorus Rijkers brochures, niet te hebben opgegeven aan de belasting. Natuurlijk moest de opbrengst in principe naar het Fonds gaan, maar omdat de verkoop van de boekjes zo onzeker was, het ene jaar veel minder dan het andere jaar, had het bestuur met Egner afgesproken dat hij de opbrengst mocht houden. Daarvoor zou Egner elk jaar *f* 1000,- aan het Fonds geven, zodat er een zekere bron van inkomsten was voor het Fonds. Egner droeg dus een risico, dat echter gunstig voor hem uitpakte. Zo was de opbrengst uit de boekjes in 1925 veel meer dan de *f* 1000,- die hij aan het Fonds betaalde. Gelukkig was de afspraak tussen het bestuur en Egner nooit schriftelijk vastgelegd, zodat het Fonds met recht kon zeggen dat het niets met de

verkeerde belastingopgave had te maken. Dit was een zaak van Egner persoonlijk, maar het deed de naam van het Fonds geen goed.

Problemen dus met het imago van het Fondsbestuur, maar voor de inzamelingsacties van het Fonds had het wonderwel geen gevolgen. Het jaarverslag over 1928 zag er zelfs heel positief uit en in februari 1930 bereikte het Fonds het beoogde stamkapitaal van f 200.000,-. In juli zouden de uitkeringen dan ook met de helft omhoog gaan. Tevens ging het Fonds actief op zoek naar behoeftige oud-redders, die eventueel in aanmerking zouden kunnen komen voor steun. Op zich was dat opmerkelijk, want als iemand iets nodig had, zou hij zelf een aanvraag in kunnen dienen. Deze handelwijze leverde een beperkt aantal nieuwe aanvragen op. Ter Hall, die zich meermalen curieus had opgesteld, regelde desondanks voor 27 oud-redders in 1929 een mooie Sinterklaasverrassing. Het enige wat nog ontbrak was het rapport van de commissie. Dat werd pas in juli 1931 aangeboden aan het hoofdbestuur van het Fonds en aan Ter Hall. Tevens werd de inhoud van het rapport vrijgegeven aan de pers. Het oordeel van de commissie was dat het grootste deel van het geschil was veroorzaakt door onderling wantrouwen. Bovendien realiseerden de bestuursleden zich volgens het rapport te laat dat het Fonds van onderlinge vriendenclub was uitgegroeid tot een groot nationaal fonds, dat geheel onafhankelijke bestuurders vereiste. Dat secretaris-penningmeester Jager betaald werd voor zijn zware functie was niet meer dan billijk, maar het riep wel vragen op. Het was volgens de commissie dan ook beter voor de financiële zaken een onafhankelijke accountant in te schakelen, waarbij de penningmeester slechts een controlerende functie had.

De commissie bleek een vijftal adviezen op schrift te hebben gesteld, waardoor de geschillen uit het verleden in de toekomst konden worden voorkomen. Allereerst gaf de commissie de hoofdbestuursleden het advies te overwegen of zij altijd naar eer en geweten gehandeld hadden, of hun aanblijven wenselijk was en of zij het belang van het Fonds altijd boven dat van henzelf hadden gesteld. Als zij deze vragen niet volledig konden bevestigen, werd aanbevolen ontslag te nemen. Ten tweede was de commissie van mening dat bestuursleden die een vergoeding hadden ontvangen voor hun werk, zoals de secretaris-penningmeester, uit het bestuur

moesten stappen, om alle verdenkingen van het bestuur weg te nemen. Ten derde stelde de commissie dat de bestuursleden op geen enkele manier voordeel mochten trekken uit hun functie als bestuurslid, om ieder misverstand te voorkomen. Ten vierde adviseerde de commissie om een commissariaat in te stellen waarin een drietal vooraanstaande mannen zitting zouden nemen. Dit commissariaat zou de handelwijze van het bestuur en de financiële zaken van het Fonds moeten controleren. Hierover zou jaarlijks rapport moeten worden uitgebracht. Tevens zou het uitspraak kunnen doen bij geschillen.

Op 30 oktober 1931 werd het rapport voor het eerst behandeld in de algemene vergadering van het Fonds. In tegenstelling tot de adviezen van de commissie zagen de bestuursleden er niets in hun bestuursfuncties ter beschikking te stellen en plaats te maken voor een geheel nieuw bestuur. Deze opstelling kwam ook naar voren toen de datum werd bekend gemaakt, waarop gestemd moest worden. Op nieuwjaarsdag 1932 kregen de leden een uitnodiging in de bus om op 6 januari te komen stemmen in Den Haag. Tot groot ongenoegen van vele leden die het eens waren met de adviezen in het commissierapport, vertoonde de bijgevoegde kandidatenlijst vele oud-bestuursleden, die bij een stemming in Den Haag voordeel zouden kunnen hebben. Het grootste gedeelte kwam immers uit die regio. Bovendien hadden de leden maar vijf dagen om zich voor te bereiden. Voor de voorzittersfunctie waren twee kandidaten: Ter Hall en Withlau. Een derde kandidaat, de heer baron van Haersolte, stond niet op de officiële lijst, want hij had bij zijn kandidaatstelling de eis gesteld, dat er een heel nieuw bestuur moest komen. Dat paste niet in het straatje van de bestuursleden.

Dat de vergadering op 6 januari dus ietwat rumoerig zou worden, mag duidelijk zijn. Grunwald omschreef de vergadering in een artikel in de Heldersche Courant als een “*4-jarige bokswedstrijd tusschen diverse leden en hoofdbestuursleden*”. Er werd voornamelijk gevochten met woorden, vele uren lang. Toen Grunwald opmerkte dat de *‘blauwe ridders’ zelf nooit zo vervelend staan te kletsen*, werd hij door de deftige Haagse heren beticht van ‘onparlementair gedrag’. Jutterstaal werd niet geapprecieerd en de discussie werd voortgezet. Uiteindelijk werden die dag maar drie

bestuursleden gekozen. Withlau werd met 62 stemmen gekozen tot voorzitter, Ter Hall met 58 stemmen achter zich latend. Als leden werden La Lau en mevrouw Dirkzwager gekozen. Naar aanleiding van al deze verwickelingen bood het Nationaal Zeemansfonds, in eerste instantie ingesteld voor steunverlening aan zeelieden en hun nabestaanden die in de oorlog gevaren hadden, aan om het Dorus Rijkers Fonds over te nemen, gezien het feit dat de hoge heren het maar niet eens konden worden. Maar gezien de 'bokswedstrijd', was een bestuursfunctie bij het Dorus Rijkers Fonds belangrijk genoeg om voor te vechten. Van het opheffen van het bestuur en het overdragen van het Fonds aan het Nationaal Zeemansfonds was geen sprake.

Op 28 januari werden de andere zes bestuursleden gekozen. Weer had Ter Hall zich kandidaat gesteld, nu dus als gewoon lid. Ook dit werd weer een rumoerige vergadering, met als uitkomst dat de meeste oud-bestuursleden werden herkozen: de heren Egner, Stamperius, Jager en de dames Groen en De Jong. Een herstemming was nodig tussen Ter Hall en Smulders voor de laatste bestuursfunctie. Tot verdriet van Ter Hall won Smulders. Ter Hall had veel voor het Fonds gedaan, maar was tevens de oorzaak van het niet goed functioneren van het bestuur. De meeste leden zagen een goede samenwerking van Ter Hall met het nieuwgekozen bestuur dan ook niet zitten. Direct na de vergadering besloot het bestuur om Jager te benoemen tot administrateur van het Fonds. Volgens de adviezen van de commissie trad Jager dan ook uit het hoofdbestuur, om deze functie onafhankelijk uit te kunnen voeren. De opengevallen bestuursplaats zou bij de volgende algemene vergadering worden opgevuld.

IN RUSTIGER VAARWATER

Een nieuw bestuur

Na de tumultueuze vergaderingen begin 1932 werd het eindelijk wat rustiger rond het Dorus Rijkers Fonds. Ook de plaats van Jager werd opgevuld, zodat het nieuwe bestuur er als volgt uitzag:

Erevoorzitter:	W. Houwing, oud-burgermeester van Den Helder
Erelid:	Dr. L.A. Rademaker
Voorzitter:	G. Withlau
Vice-voorzitter:	J. Stamperius
Secretaris-penningmeester:	P.S. 't Haaff, Inspecteur-Generaal der Scheepvaart te Den Haag
Tweede vice-voorzitter:	J.J. van Capelle
Tweede secr.-penningmeester:	mevr. G. Dirkwager-Marin Gouay
Leden:	mevr. G.A. De Jong-De Ruyter mevr. E.J. Groen-Du Mosch W.F. La Lau J.M. Smulders

Na de verkiezing van het bestuur volgde ook de verkiezing van de vooraanstaande heren die plaats zouden nemen in het commissariaat. Ook hiervoor stelde Ter Hall zich kandidaat, maar ook nu werd hij gepasseerd. De volgende heren namen zitting in het college van commissarissen:

H.N.A. Swart, Luit.-Gen.,	adjutant in buitengewone dienst van H.M. Koningin
M.C. Koning,	directeur van de Stoomvaart Maatschappij Nederland, tevens lid van het bestuur der NZHRM
C. Fock, Vice-adm.,	oud-Inspecteur-Generaal der Scheepvaart

Deze heren begonnen vol goede moed aan de taken die bij hun functie hoorden, zoals de regeling van het gebruik van de naam 'Dorus Rijkers'. Het bestuur was in de veronderstelling dat zij het alleenrecht hadden op het gebruik van de naam. Zo was het in ieder geval afgesproken met de familie van Dorus. Maar de familie had zich laten verleiden tot het tekenen van een contract met een Russische fabrikant van lucifers. Deze bracht pakjes lucifers op de markt, die deden vermoeden dat het om lucifers van Nederlandse kwaliteit ging. Uiteindelijk haalde het Dorus Rijkers Fonds de familie over om het contract te annuleren en het Fonds als enige te machtigen de naam te mogen voeren. De import van de Russische lucifers had echter nog een staartje. Nadat de familie het contract had geannuleerd, verschenen al snel dezelfde lucifers op de markt, maar nu met een andere verpakking. Naast Russische fabrikanten, dumpen ook Japanse lucifermakers hun lucifers op de Nederlandse markt, voor een prijs waarvoor Nederlandse fabrikanten niet eens de grondstoffen konden betalen. Een nationale discussie over bescherming van Nederlandse fabrikanten in het algemeen tegen buitenlandse industriëlen die hier de markt verzadigden kwam vervolgens op gang en duurde een groot deel van de jaren '30.

Het nieuwe bestuur regelde een stand op de jaarlijks terugkerende beurs van de 'Dames Kroniek', een beurs gericht op Nederlandse dames. Op de stand werden allerlei spullen verkocht en verloot. Ook werden weer twee Dorus Rijkers-kermissen georganiseerd. De Beurskrach op Wallstreet in 1929 en de daaropvolgende wereldwijde economische malaise deed zich echter in Nederland steeds meer gelden. Zo nam het ledental ieder jaar af en werd ook het aantal giften steeds minder. Niet alleen hadden de mensen minder geld te besteden, maar bovendien had de propagandist van het Fonds, de heer Krijger, die de jaren daarvoor nog had gezorgd voor een groot aantal giften, het Fonds verlaten. De verminderde inkomsten zorgden ervoor dat het Fonds in 1932 de steun voor een aantal behoeftige redders overdroeg aan het Carnegie Heldenfonds en het Nationaal Zeemansfonds. Ondertussen werd het stamkapitaal belegd in effecten (voornamelijk leningen aan de Nederlandse staat) en hypotheken. Tevens leverde een aantal nalatenschappen het Fonds enige obligaties op van buitenlandse staatsleningen.

Het jaar 1933 zag er niet veel beter uit voor het Fonds. Desondanks probeerde het op alle mogelijke manieren geld bijeen te krijgen. Behalve openbare collectes en het organiseren van speldjes-dagen waarbij speldjes van Dorus Rijkers werden verkocht, had het Fonds ook dit jaar een stand op de beurs van de ‘Dames Kroniek’ en werd er één kermis gehouden. Ook werden lantaarns, rijwielen en schoolpotloden in de handel gebracht met Dorus Rijkers-embleem, waarvan 40 cent voor elke fiets en 10 cent voor elke lantaarn ten goede kwam aan het Fonds. In de kranten werden oproepen om steun geplaatst en verschenen artikelen over de oud-redders, zodat zij niet werden vergeten. Deze artikelen waren voornamelijk van de hand van Levy Grunwald, die ze onder het pseudoniem Yvel Dlawnurg in de Heldersche Courant publiceerde. Daarbij stak hij niet onder stoelen of banken dat hij het niet eens was met de handelwijze van het Fonds, om alleen behoeftige redders te steunen. Hij had er altijd naar gestreefd om alle redders van een groot aantal schipbreukelingen een erepensioen te doen toekomen. Ook al hadden zij het niet direct nodig, de oud-redders verdienden volgens Grunwald een extraatje. Omdat Grunwald in woord, maar vooral in geschrift zoveel voor de oude helden deed, werd hij door de vereniging ‘Moed, Volharding en Zelfopoffering’ tot erelid benoemd, samen met uitgever Egner.

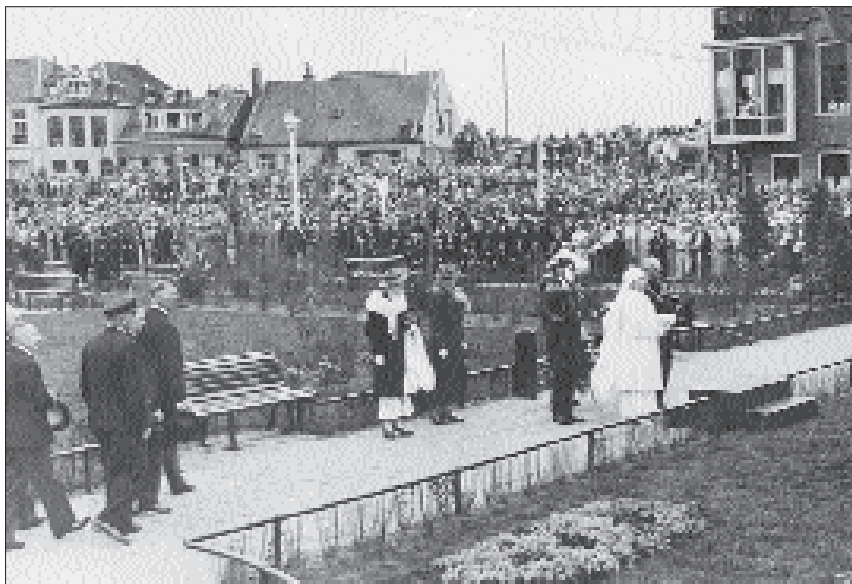
In 1934 kwamen er, onder andere wegens het overlijden van bestuurslid Smulders, twee nieuwe leden bij: de heer baron W.C.J.J. van Voorst tot Voorst en mevrouw M. de Boer-Jongkees. Tevens werd een nationale loterij georganiseerd ten bate van het Fonds. Er waren mooie prijzen te winnen, zoals auto’s en kielzeiljachten. Vele prijzen werden door firma’s over het hele land gratis beschikbaar gesteld. De loterij bleek een gouden greep. Alle behoeftige oud-redders konden ondersteund worden op een 70-tal nieuwe aanvragen na. In 1934 werd bovendien begonnen met de bouw van het reddingmonument te Den Helder. De inzamelingen hiervoor waren begonnen vlak na de begrafenis van Dorus. Nu kon het dus eindelijk gebouwd worden. Niet iedereen zat echter op het monument te wachten. Vooral onder oud-redders gingen stemmen op dat het beter zou zijn het geld voor het monument, f 30.000,-, aan het Dorus Rijkers Fonds te geven, zodat zij meer oud-redders kon ondersteunen. Het Fonds zelf liet via de kranten weten dat zij niets met de oprichting van het

monument te maken had en dat dit een actie was van een apart comité. Herhaaldelijk werd het Fonds namelijk beticht van het feit ‘stenen voor brood’ te geven.

Door het overlijden van vice-voorzitter Stamperius en het aftreden wegens gezondheidsredenen van bestuurslid La Lau werden in 1935 twee nieuwe leden benoemd: de heer G.H. Ruhaak, oud gezagvoerder van de Rotterdamsche Lloyd, en jonkheer D.R. Gevers Deynoot, luitenant-kolonel der artillerie en wethouder van onderwijs in De Bilt. La Lau werd wegens al zijn werkzaamheden voor de redders en het Dorus Rijkers Fonds benoemd tot ere-lid. Op 4 juni 1935 kon tevens het nieuwe reddingmonument door koningin Wilhelmina te Den Helder worden onthuld. Aan het einde van de plechtigheid organiseerde de vereniging ‘Moed, Volharding en Zelfopoffering’ nog een feestavond ter ere van de redders. Ook oud-burgemeester Houwing en Grunwald waren uitgenodigd. Zij werden door de heldenvereniging beschouwd als ‘één van de hunne’. Grunwald, die de geestelijke vader van de redders genoemd werd, werd geroemd om zijn bescheidenheid. Ondertussen legde Ter Hall, toch niet de meest bescheiden persoon, enkele weken na de officiële onthulling van het monument, in alle stilte een krans bij zowel het monument als bij het graf van Dorus. Ditmaal zonder toespraken. Ter Hall had zijn les geleerd, zo leek het. Begin 1936 vierde de grote organisator zijn zeventigste verjaardag.

Koninklijke bescherming

Het Dorus Rijkers Fonds hield dus stand, ook na zo’n moeilijke periode van interne onrust en de daaropvolgende crisisjaren. De goede reputatie van het Fonds, dat de belangen van de oud-redders voorop stelde, was niet alleen hersteld, maar zelfs doorgedrongen tot het Koninklijk Huis. In 1936 schonk koningin Wilhelmina een geldbedrag en werd beschermvrouwe van het Dorus Rijkers Fonds. Tevens besloot het bestuur een eigen informatiekraant uit te geven, de ‘Stormklok’ geheten. Het eerste nummer verscheen op 1 juli 1936 en de geestelijk vader en redacteur van de kraant was, hoe kon het ook anders, Levy Grunwald. Het blad was

Op 4 juni 1935 onthulde Hare Majesteit koningin Wilhelmina het monument voor het Nederlandse Reddingwezen. Een jaar later werd zij beschermvrouw van het Fonds. (Fotoarchief KNRM)

bedoeld voor leden van de Vereniging, die het gratis ontvingen. Niet-leden konden zich ook op het blad abonneren, tegen een jaarlijks abonnementsgeld van *f* 0,75. Vele leden kozen er echter voor om ook voor het blad te betalen, zodat er meer geld over zou blijven voor de oudredders. Deze leden werden in de 'Stormklok' met naam en toenaam genoemd en gehuldigd met de titel: 'per se – betalen – willend – abonnee'.

Het uitgeven van een eigen blad was geen teken van welstand van het Fonds. In tegendeel. De inkomsten van het Fonds waren in de afgelopen jaren zo gedaald, dat het nauwelijks nog mogelijk was de redders te steunen, die in de afgelopen jaren nog waren geholpen. Alle nieuwe aanvragen moesten in ieder geval worden geweigerd. Daarom zocht het bestuur naar nieuwe wegen voor het verhogen van de inkomsten. Het uitgeven van het huisblad zou de sympathie voor het Fonds in bredere kring moeten verhogen en gelijktijdig zou het de afstand tussen bestuur en de leden verkleinen. Ondertussen gingen ook de collectes en de speldjesdagen ten

bate van het Dorus Rijkers Fonds door, bleef de stand op de damesbeurs gehandhaafd en werd er steevast elk jaar een postduiven-liefdadigheidsvlucht gehouden. Op de speldjesdag in Rotterdam waren twaalf oudredders aanwezig om de dag meer aandacht te geven. Zij werden gehuldigd door de Rotterdamse inwoners en ontvangen door de burgemeester. Namens de redders dankte Grunwald de inwoners voor hun geweldige ontvangst. In oktober 1936 werd in het Casino te Den Helder een liefdadigheidsconcert gegeven, ten bate van het Dorus Rijkers Fonds.

Het bestuur vergat zelfs niet de Javaanse vissers in Brondong, die zich door kloek optreden bij het redden van schipbreukelingen van het schip 'Van der Wijck' aldaar hadden onderscheiden. Het bestuur riep het Nederlandse volk op een kleine gave af te zonderen voor de dappere vissers. Deze oproep resulteerde uiteindelijk in een gift van negen nieuwe prauwen. De verkoop van brochures was reeds enige tijd daarvoor officieel stopgezet. Boekjes die daarna werden verkocht, hadden niets te maken met het Dorus Rijkers Fonds, maar daarentegen alles met mensen die misbruik maakten van de naam Dorus Rijkers Fonds. Berichten over oplichterspraktijken door personen die voor het goede doel collecteerden en de opbrengst in eigen zak staken, vulden sinds lang de pagina's van de

In 1935 publiceerde een krant deze grote foto van een Dorus Rijkers kermis in aanbouw te Rotterdam.

kranten. Niet alleen het Dorus Rijkers Fonds, maar ook andere fondsen en liefdadigheidsinstellingen hadden met nep-collecteurs te kampen. Naast de verkoop van de brochures werd ook het organiseren van feest-parken en -kermissen stopgezet. Oorzaak was het groeiend verzet van de Christelijke bevolking tegen dit soort vormen van volks-vermaak.

Begin december 1936 had het Fonds het verlies van weer een bestuurslid te betreuren, en wel mevrouw De Boer-Jongkees. Samen met haar zoon, directeur van zowel de Heldersche Courant als van drukkerij De Boer waar de 'Stormklokken' werden gedrukt, kwam zij om bij een auto-ongeluk. In haar plaats werd in 1937 de heer G. Ritmeester gekozen, op dat moment burgemeester van Den Helder. Tevens organiseerde het bestuur in dat jaar een non-stop cabaretavond ten bate van het Fonds, waaraan Louis Davids en tal van andere bekende artiesten van dat moment meewerkten. Ook dit jaar waren oud-redders present op een van de collectedagen van het Dorus Rijkers Fonds, ditmaal in Amsterdam. Niet alleen werden de oude helden gehuldigd, maar tevens had het bestuur in samenwerking met de M.G.M.-filmmaatschappij kaartjes geregeld voor de Nederlandse première van de film 'Stormduivels'. De film was gebaseerd op het boek van Rudyard Kipling en ging over het harde leven van vissers en zeelieden in het algemeen. Voor de voorstelling werden de helden toegesproken door vice-admiraal L.J. Quant.

Ondanks de moeilijke economische omstandigheden van de jaren dertig leek het steeds beter te gaan met het Fonds. In 1938 konden de uitkeringen van de ondersteunden weer worden verhoogd. Bovendien nam het Dorus Rijkers Fonds een aantal uitkeringen aan redders over, die daarvoor door de NZHRM boven hun reglementaire uitkeringen werden uitbetaald. Na het definitieve aftreden van Ter Hall als voorzitter, begon de reddingmaatschappij langzaam meer vertrouwen te krijgen in het Fonds en verliep de samenwerking beter. Het overdragen van de uitkeringen was hiervan het bewijs, hoewel De Booy van de reddingmaatschappij waarschuwde toch vooral niet de verkeerde weg op te gaan. Het ging om 39 oud-redders en weduwen. De kosten zouden ongeveer f 4.000,- bedragen. In 1938 werd opnieuw een afdeling van het Fonds in Rotterdam opgericht en op 22 februari 1939 een afdeling in Utrecht. Op

15 juli werd op het Helden der Zeeplein in Den Helder een borstbeeld van Dorus Rijkers onthuld. Dit beeld, opgericht ter nagedachtenis aan Nederlands grootste redder, was een initiatief van het hoofdbestuur van het Dorus Rijkers Fonds. Een vertegenwoordiger van de koningin legde een krans bij het beeld. Buiten het feit dat een aantal maanden na deze plechtigheid opnieuw één van de bestuursleden overleed, Jonkheer Gevers Deynoot, was de situatie van het Fonds alleszins gunstig te noemen. Maar weer wachtte een moeilijke, ditmaal allesomvattende crisis het Fonds en het Nederlandse volk.

HET FONDS TIJDENS DE OORLOG

De komst van de Duitsers

Na de inval van de Duitsers veranderde er in eerste instantie weinig binnen het Fonds. De inzamelingsacties en de steunverlening aan de oudredders gingen gewoon door. In 1940 kon men zelfs spreken van zeer geslaagde collectes met een goede opbrengst en in 1941 besloot het

Drie motorreddingboten liggen naast elkaar tijdens de Tweede Wereldoorlog: de 'Brandaris' van Terschelling, de 'Dorus Rijkers' van Den Helder en de 'Hilda' van Lemmer. (Fotoarchief KNRM)

bestuur de toelagen voor de redders met *f* 1,- te verhogen. Ook de 'Stormklok' bleef gewoon verschijnen. Het hoofdbestuur hield de kwaliteit van het blad goed in het oog. Hoezeer het blad en de schrijfwijze van Grunwald ook aanspraken bij de leden, het moest niet te 'wee' worden. In het hoofdbestuur deden zich in 1940 wat wijzigingen voor. De plaats van de overleden jonkheer Gevers Deynoot werd opgevuld door de heer Van 't Haaff. Hij werd vice-voorzitter. Zijn functie van secretaris-penningmeester werd overgenomen door mevrouw Dirkzwager. Ook de redders van de reddingmaatschappijen bleven gewoon doorgaan met hun werk. De zeeën werden immers alleen maar gevaarlijker in een oorlogssituatie en het aantal keren dat de redders moesten uitvaren nam alleen maar toe. Daarbij redden zij niet alleen opvarenden van schepen, maar soms ook de bemanning van vliegtuigen die in zee waren neergestort.

De N.S.B. deed zich echter steeds sterker gelden en ook de antisemitische ideeën van Hitler werden steeds duidelijker gevoeld. Het gevaar dat het Fonds in handen zou komen van de N.S.B. dreigde, omdat zoals in veel besturen en organisaties, ook in het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds N.S.B. sympathisanten zaten. Met een jood als redacteur van de 'Stormklok' zouden er onvermijdelijk problemen komen voor dit bestuur. Uiteindelijk was het niet het bestuur dat zorgde dat er een andere redacteur van de 'Stormklok' kwam, maar de Pressestelle, een instelling die ervoor zorgde dat er alleen stukken werden gepubliceerd die in het straatje paste van de Duitsers. In juni 1941, toen Grunwald de laatste hand legde aan het laatste nummer van de vijfde jaargang, werd hij opgebeld door de chef van drukkerij De Boer. De chef had onenigheid gehad met de Pressestelle, wegens het gebruik van de naam van de koningin in de kop van de 'Stormklok'. Daar stond immers trots vermeld 'Beschermvrouwe H.M. de Koningin'. De Duitsers hadden het voeren van de naam van de koningin verboden, en wilden dat deze voortaan niet meer werd afgedrukt.

Grunwald nam dit niet en diende zijn ontslag als redacteur in. Hij wist dat dit slechts het begin zou zijn van de Duitse beïnvloeding van 'zijn' blad. Het afstaan van het blad deed hij niet van harte. Een goede vriend van Grunwald, Anthonie van Kampen, zei hierover later: "*Levy Grunwald*

heeft drie kinderen gehad: een zoon, een dochter en de 'Stormklok'. En de laatste was niet de minste van die drie ". Hoe moeilijk hij het ook vond om zijn 'geesteskind' over te dragen aan anderen, nog moeilijker had hij het met het idee dat zijn blad in handen zou kunnen vallen van N.S.B.'ers. Vandaar dat hij bij zijn eervol ontslag het bestuur direct voorstelde om als nieuwe redacteur zijn vriend Anthonie van Kampen aan te stellen. Het bestuur stemde ermee in Van Kampen in eerste instantie voor een periode van 3 maanden aan te stellen. Later werd deze periode nogmaals met een jaar verlengd, waarna hij tot wederopzegging werd aangesteld. Het was een tragisch moment toen Grunwald het blad overdroeg aan Van Kampen. Grunwald bleef herhalen dat het maar voor tijdelijk was, terwijl beiden wisten dat de kans heel klein was, dat Grunwald het blad ooit weer zou kunnen overnemen.

Het hoofdbestuur tijdens de oorlog

Het hoofdbestuur besloot rond dezelfde tijd dat Grunwald ontslag nam, geen jaarverslag uit te brengen. Dit als een protest tegen het feit dat de Duitsers ook hierin de naam van de koningin verboden hadden. De naam mocht zelfs niet genoemd worden in de titel van commissaris Swart, die adjudant in buitengewone dienst van H.M. de Koningin was. Enkele maanden na het vertrek van Grunwald bij de 'Stormklok' en het Fonds, vaardigden de Duitsers een maatregel uit die ook een einde maakte aan het lidmaatschap van Grunwald en andere joden van de Dorus Rijkers Fonds. Per 1 november 1941 was het joden namelijk verboden deel te nemen aan verenigingen en stichtingen zonder economisch doel, tenzij de vereniging alleen joden tot leden had. De vergaderingen van het bestuur gingen nog steeds door. Er werd vergaderd over de uitkeringen, waarbij de eerder toegekende toeslag van f1,- bleef gehandhaafd. Het loon van het personeel van het Fonds, te weten administrateur Jager, werd met 10% verhoogd. Naast deze besluiten gebeurde er in deze tijd niet veel. Daarom stelde Van 't Haaff voor om het kantoor in Den Haag op te heffen, ook in het kader van bezuinigingen. Het secretariaat zou dan gevestigd moeten worden in het woonhuis van Jager.

De voorstellen van Van 't Haaff waren gemaakt in besloten kring op de bestuursvergadering van het Fonds. De bestuursleden waren dan ook lichtelijk verwonderd toen zij enige tijd daarna, begin 1942, voor de Commissaris van 'niet commerciële verenigingen' moesten verschijnen over deze zaak. Het kwam de Commissaris namelijk voor dat het bestuur probeerde Jager, lid van de N.S.B., tegen te werken door het kantoor op te heffen. Het bestuur wist de Commissaris gelukkig van het tegendeel te overtuigen, zeggende dat een ieder in het hoofdbestuur elkaar hoog hield, en dat Jager geenszins benadeeld werd. Toch was het vreemd dat de Commissaris van deze zaak afwist. De bestuursleden besloten het kantoor dan maar aan te houden, maar hoorden kort daarna dat Jager toch het hele secretariaat in huis had genomen. Het bleek dat hij in conflict was ge-raakt met bestuurslid mevrouw de Jong, die eigenaresse van het pand was waar het kantoor in gevestigd was. Tot haar grote irritatie gebruikten de twee zoons van Jager het pand namelijk om hun middagpauze van school door te brengen. Mevrouw zegde de huur op en Jager bleek niet snel genoeg een ander pand te kunnen vinden.

Rond deze tijd trad voorzitter Withlau als voorzitter af. Wegens de catastrofale daling van de koersen van zijn aandelen zou hij nu moeten werken om de kost te verdienen. De bestuursleden discussieerden op de eerstvolgende vergadering over de mogelijkheden om Withlau te ondersteunen. Zij besloten Withlau een kleine bijdrage te geven voor het organiseren van collectes voor het Fonds. De bijdrage bedroeg *f* 10,- per maand. Tevens kregen de ondersteunde redders er ook in 1942 weer *f* 1,- per week bij. Bovendien kon Jager zich ook dit jaar op een stijging van 10% van zijn loon verheugen.

Door het terugtreden van Withlau bestond het bestuur nog maar uit zes leden. Volgens de statuten moesten zeven personen zitting nemen in het Fonds-bestuur. Daarom werd de heer Mouton, directeur van L. Smit & Co.'s Internationale Sleepdienst en bestuurslid van de afdeling Rotterdam gevraagd zich als kandidaat beschikbaar te stellen. Jager stelde als tweede kandidaat voor de bestuursfunctie de Helderse uitgever Egner voor. Het bestuur durfde dat echter niet meer aan. Egner, die altijd een trouw lid van het bestuur was ge-weest, was begin jaren dertig in opspraak geraakt

door vermeende belastingontduiking en het bestuur wilde de kans op herhaling zo klein mogelijk houden.

Tijdens de bestuursvergadering eind 1942 nam vice-voorzitter Van 't Haaff de plaats in van Withlau, terwijl Ruhaak werd benoemd tot onder-voorzitter. De heer Van Capelle werd tweede ondervoorzitter en mevrouw De Jong tweede secretaris-penningmeester. Ook bij de commissarissen was een plaats beschikbaar gekomen door het verdwijnen van Swart. Zijn plaats werd opgevuld door de kapitein ter zee N.A. Rost van Tonningen, broer van de N.S.B. topman. Tijdens dezelfde vergadering stapte Ritmeester met ruzie uit het bestuur, omdat de raad van commissarissen moeilijk deed over verhoging van de uitkeringen aan de oud-redders, terwijl zij zelf volgens Ritmeester *"leven in weelde"*. Ritmeester dreigde zelfs zijn beweegredenen openbaar te maken, maar in 1943 had hij zijn terugtreding uit het bestuur nog steeds niet schriftelijk bevestigd. De spanningen in deze vergadering liepen sowieso hoog op. Zo beschuldigde voorzitter Van 't Haaff de heren Van Capelle en Jager van achterbaksheid door achter zijn rug om een reeds genomen besluit bij de commissarissen aan te vechten. Wellicht verscherpten de tegenstellingen tussen Jager en Van 't Haaff zich omdat Jager N.S.B.-lid was en Van 't Haaff niet.

De laatst bekende vergadering van het bestuur gedurende de oorlog vond plaats op 26 januari 1943. Het bestuur besloot om de uitkeringen van individuele redders te verhogen. Een voorstel van Van Capelle om Jager de hele verantwoording voor het uitbetalen van de uitkeringen te geven werd afgewezen. Achteraf bleek dat maar goed ook. Begin september 1944 werd het de N.S.B.-er te heet onder de voeten en vluchtte hij met de kas van het Fonds naar Duitsland. Aldaar besteedde hij de f 500,- voornamelijk voor zichzelf. Wat er precies in 1943 en 1944 gebeurd is, is onduidelijk. Het gekozen bestuur werd door de Duitsers ontslagen en vervangen door een N.S.B.-bestuur, dat toen verantwoordelijk was voor de uitbetaling van de uitkeringen. Voor zover is na te gaan, ging het nieuwe bestuur wat dit betreft op dezelfde voet verder als het oude bestuur. De giften die in '43 en '44 binnenkwamen bij het Fonds, besteedden zij dus gelukkig aan hen die het toekwam. Maar aan het einde van 1944, toen Jager reeds gevlucht was, functioneerde het N.S.B.-bestuur

niet meer. Een aantal instellingen nam de uitkeringen van het Dorus Rijkers Fonds toen over, zodat de oud-redders hun broodnodige centjes bleven ontvangen. Bij deze instellingen onstonden wel betalingsachterstanden.

Wat er precies met de bestuursleden gebeurde nadat het N.S.B.-bestuur de zaak overnam, is niet duidelijk. Na Jager's vlucht werd niets meer van hem vernomen. Hoe het afliep met oud-voorzitter Withlau en de bestuursleden Van Capelle en Dirkzwager is niet bekend. Oud-voorzitter Ter Hall overleed in 1944 op 78-jarige leeftijd. Van bestuurslid Ritmeester is bekend dat hij een tijd in de Scheveningse gevangenis heeft gezeten, samen met schipper Coen Bot van de reddingboot 'Dorus Rijkers'. Ritmeester had zijn hartgrondige haat jegens Duitsers en N.S.B.-ers nooit onder stoelen of banken gestoken. In de Scheveningse gevangenis werd hij ondervraagd omtrent vermeende spionageactiviteiten van schipper Bot. Beiden overleefden de oorlog. Commissaris Rost van Tonningen overleefde de oorlog en werd daarna als vice-admiraal hoofd van het Militaire Huis van H.M. de Koningin. Ook de rest van de bestuursleden overleefde het einde van de oorlog. Ze keerden namelijk na de oorlog terug in het college en bestuur.

De vaste bemanning van de Helderse motorreddingboot 'Dorus Rijkers' tijdens de Tweede Wereldoorlog. In het midden schipper Coen Bot, links zijn zoon Piet, rechts R.J. Eelman.

(Fotoarchief KNRM)

NEDERLAND GERED: HET FONDS NA DE BEVRIJDING

De balans na de oorlog

De financiële situatie van het Fonds na de bevrijding was niet eens zo slecht. De rekeningen van het Fonds waren geblokkeerd, zodat het grootste gedeelte van het overgebleven kapitaal bewaard was gebleven. Wel was duidelijk dat het oude bestuur in de laatste jaren van de oorlog het contact met zowel de ondersteunde redders als de fondszaken zelf, volledig was kwijt geraakt. Het was dus zaak snel orde op zaken te stellen, hetgeen ook werd gedaan door voorzitter Van 't Haaff. Niet alleen zorgde hij dat de uitkeringen bleven doorgaan, maar tevens trommelde hij de overgebleven bestuursleden op. Zij namen hun oude bestuursfuncties weer in en zochten een nieuwe secretaris-penningmeester. Vanwege het aantal nalatenschappen dat bij het Fonds binnenkwam, besloten zij voor deze functie een notaris aan te zoeken, die de legaten zelf zou kunnen afhandelen. Het werd de heer Mr. I. Van der Waal, notaris te Rotterdam. Het voorlopige bestuur zag er als volgt uit:

Voorzitter:	P.S. van 't Haaff
Vice-voorzitter:	G.H. Ruhaak
Secretaris-penningmeester:	Mr. I. van der Waal
Leden:	Mevr. G.A. de Jong-De Ruyter G. Ritmeester P.F.W. Mouton

Dit bestuur zou aanblijven tot de officiële verkiezing tijdens de eerstvolgende algemene ledenvergadering.

De bestuursleden kwamen voor het eerst op 1 augustus 1945 bij elkaar. Zij begonnen met na te gaan wat er in de laatste jaren van de oorlog was gebeurd en waar de boeken en de kas van het Fonds gebleven waren. De geschiedenis van de kas is reeds bekend en de boeken werden, wellicht in het oude huis van Jager, teruggevonden door Ruhaak. Voor het administratieve werk en de financiële zaken van het Fonds stelde het bestuur een

secretaresse aan, juffrouw Le Nobel. Deze werd in 1946 vervangen door een andere secretaresse, juffrouw Visser. De administratie van het Fonds werd bijgehouden en gecontroleerd door het administratiekantoor van de heer Rog.

Hoewel het grootste gedeelte van het kapitaal van het Fonds behouden was gebleven, was er voor het bestuur veel werk aan de winkel. In de laatste jaren van de oorlog waren er geen collectes meer gehouden en was er geen reclame voor het Fonds gemaakt. Vele leden die bekend waren met de overname van het Fonds door de N.S.B., hadden vanzelfsprekend hun lidmaatschap opgezegd. Het Fonds moest dus wat betreft ledenwerving en reclame helemaal opnieuw beginnen. Bovendien waren door de oorlogsomstandigheden veel leden en ondersteunden verhuisd. Deze personen moesten weer worden opgespoord, zodat de ondersteuning op de juiste plaats terecht kwam en de leden op de hoogte gehouden konden worden van de gang van zaken binnen het Fonds. Naast oproepen in kranten zou het eigen blad, de ‘Stormklok’, hiervoor natuurlijk bijzonder geschikt zijn. Maar bestond dit nog en wat was er mee gebeurd?

De ‘Stormklok’

Anthonie van Kampen, die het blad na het ontslag van Grunwald had overgenomen, werd in de oorlog twee jaar lang aangesteld om het blad te schrijven. In die periode probeerde hij zo goed mogelijk de invloed van de Duitsers en de N.S.B. te voorkomen. Na deze twee jaar verdween het blad. Het zal Grunwald aan zijn hart zijn gegaan. Grunwald verdween, zoals vele joden, uiteindelijk in een concentratiekamp van de Duitsers en wel in Theresiënstad in Tsjechoslowakije. Voordat het zover was, stelde hij al zijn aantekeningen die hij door de jaren heen had gemaakt van de ‘Blauwe Zeeridders’ veilig door ze aan Janus Kuiper mee te geven, oud schipper van de reddingboot en stiefzoon van Dorus Rijkers.

In eerste instantie wist hij zijn deportatie nog uit te stellen. *“Dorus redde na zijn dood, het leven van een Jood”*, zo stelde hij later. Toen de Nederlandse en Duitse SS-ers kwamen om hem op te halen en hem met een geweer

bedreigden wist hij dat dit het begin van het einde was. Totdat een van de SS'ers een portret van een oude man aan zijn muur zagen hangen. "Wie is dat, is dat soms je vader? Waar heb je hem verstopt?" Grunwald antwoordde dat het niet zijn vader was, doch een bekende Nederlander. Inderdaad herkenden zij hem toen ook. Het was niemand minder dan Dorus Rijkers. Ze bleken zelfs een boekje van hem thuis te hebben liggen over zijn leven: 'Dorus Rijkers en zijn Blauwe Zeeridders'. Daarop zei Grunwald dat het hem veel plezier deed lezers van zijn boeken aan te treffen. Vervolgens gaf hij hen te kennen dat zij beter een voorbeeld konden nemen aan Dorus en mensen uit de branding helpen, in plaats van weerloze mensen uit hun huizen te sleuren en in kampen te vernietigen. De militairen bonden in, salueerden zelfs netjes, en beloofden die nacht geen andere mensen uit zijn straat, de Gerard Terborchstraat te Amsterdam, te halen. Voor de bewoners van deze straat werden de verschrikkingen van de concentratiekampen nog even uitgesteld.

Eenmaal in het concentratiekamp probeerden Grunwald en zijn vrouw te overleven door gevallen aardappelen bij de treinwagons op te rapen, zonder gezien te worden door de gestapo-bewakers. Dit 'voedsel' redde uiteindelijk zijn leven. Na de oorlog keerde hij, ellendig en uitgeteerd, terug in Amsterdam. Daar kreeg hij namens burgemeester Ritmeester bezoek van de Helderse wethouder Mulder om zijn lot te verzachten en hem emotioneel er weer bovenop te helpen. Dit laatste lukte, en hoe! Janus Kuiper bleek de aantekeningen van Grunwald netjes te hebben bewaard, en gaf ze weer aan hem terug. In januari 1946 verscheen de eerste 'Stormklok' na de bevrijding met als redacteur Levy Grunwald. Anthonie van Kampen, die het blad twee jaar onder zijn hoede had genomen, was blij het blad weer aan hem te kunnen overdragen. Het was immers 'zijn' blad en Grunwald werkte met misschien nog wel meer enthousiasme dan voorheen aan het vullen van de kolommen. Vol ijver en hartstocht vroeg hij om steun voor de oude helden, er was elk jaar minstens *f* 40.000,- nodig en riep hij zijn lezers op het Fonds te helpen bij de wederopbouw. Dit kon op drie manieren:

- werven van nieuwe leden
- helpen bij collectes van het Fonds
- gedenken van het Fonds in het testament

In het eerste nummer van de 'Stormklok' na de bevrijding werd ook een briefje van Janus Kuiper gepubliceerd, dat hij schreef aan het Fonds. De toen bijna negentig-jarige Janus schreef het volgende: *"Als ouste der Redders en oud schipper der Heldersche Reddingboot wil ik, de stormklok nou zee kiest, deezen een Rijk gezegende vaart toe wenzchen. Moogen het Dorus Rijkersfonds, dat zoo veele van mijn dapere ouwe makers en hun weduwe steunt dit lang kune volhouden. Janus Kuiper"*.

Nu de 'Stormklok' weer luidde, zond het bestuur het blad naar scheepvaartmaatschappijen en andere instellingen als reclame voor het Fonds. Mede hierdoor kreeg het Dorus Rijkers Fonds snel haar naamsbekendheid van voor de oorlog terug.

Hernieuwde activiteiten van het Fonds

De eerste collecte na de bevrijding werd in augustus 1946 in Wageningen gehouden. Begin 1947 opperde Mr. Van der Waal het idee propagandacomité's op te richten. Het bestuur besloot een propagandacommissie in te stellen onder voorzitterschap van Mouton. Doel van deze commissie was de reclame voor het Fonds systematisch te organiseren en daardoor de bronnen van inkomsten uit te breiden. Daartoe moesten in zoveel mogelijk plaatsen in Nederland werkgroepen gevormd worden die via circulaires en lezingen leden trachtten te werven en giften te verzamelen. Mouton en de andere leden van de commissie schreven vooraanstaande burgers in handel en nijverheid aan om de leiding van zo'n plaatselijke werkgroep op zich te nemen. Het persoonlijk contact met iemand uit de eigen woonplaats zou meer mensen over de streep kunnen trekken. Het probleem dat de propagandacommissie had, was dat veel aangeschreven personen zeiden geen tijd te hebben om de leiding van een werkgroep op zich te nemen.

Dat persoonlijk contact met de mensen heel belangrijk was, bewees de Rotterdamse kapitein Visser, vader van de secretaresse van het Fonds en medewerker van de afdeling Rotterdam. Visser besteedde vele ochtenden in de week aan het maken van een ronde langs allerlei instanties en firma's, vaak op het gebied van de scheepvaart, om geld los te peuteren voor

Janus Kuiper, stiefzoon en maat van Dorus Rijkers.

(Fotoarchief KNRM)

het Fonds. De lange lijst van door hem verzamelde giften en nieuwe leden werd elke maand in de 'Stormklok' gepubliceerd. Ondertussen probeerde zijn dochter om de afstand tussen het Fonds en de ondersteunde redders kleiner te maken, door hen persoonlijk te bezoeken. Zo kon het bestuur beter inschatten wat er leefde onder de redders. Een medewerker van het administratiekantoor Rog, de heer J.M.H. van der Noordt, vergezelde haar tijdens de ritten langs de kust. Een van de zaken waarover de oud-redders zich zorgen bleken te maken, was de aankomende winter. Zouden zij genoeg geld hebben om kolen te kopen, zeker als de winter streng was en lang duurde? Om deze zorgen wat te verlichten, klopte het Fonds aan bij de distributiedienst die de kolenbonnen verstreekte. Uiteindelijk lukte het in 1947 om 6 kolenbonnen per redder te verkrijgen. Het zou voor de redders een opluchting betekenen om bijtijds kolen in huis te hebben, zeker als de winter vroeg begon. Daarom besloot het bestuur een bedrag van f 25,- ineens uit te keren aan de redders, zodat zij daarvan 6 mud kolen konden kopen.

Was 1946 vooral een jaar van opbouw geweest, de resultaten over 1947 waren al weer zeer bevredigend te noemen. De heren La Lau en Grunwald stelden zelfs dat de uitkeringen wel weer omhoog konden. Maar het bestuur was hiervoor een beetje huiverig. Wie wist wat voor donkere tijden er nog op komst waren. Het bestuur wilde streven naar een situatie dat de uitkeringen betaald konden worden van de rente van het stamkapitaal. Dat kon op dat moment nog niet. La Lau, Grunwald en ook Ritmeester geloofden echter niet in de komst van deze donkere tijden. In de regering was nu toch immers sprake van een ouderdomspensioen, betaald door de staat, voor alle ouderen? Dit ouderdomspensioen was er echter nog niet en de uitkeringen bleven voorsnog hetzelfde. Het bestuur moest nog hard werken aan het verkrijgen van voldoende giften en nieuwe leden. In de 'Stormklok' werden naast oproepen om steun ook briefkaarten gestopt, waarop de namen van nieuwe leden genoteerd konden worden. De leden werden opgeroepen om bij familie en vrienden langs te gaan en zelf actief deel te nemen aan ledenwerving. Maar het bestuur spaarde ook weer niet ál het geld op. Het had zelfs een hele mooie verrassing voor de redders in petto.

In 1949 besloot het bestuur tot de bouw van 10 huisjes, speciaal bestemd voor oud-redders en hun familie. De huisjes werden gebouwd in Den Helder op de plaats waar veel oud redders, waaronder Dorus Rijkers, voor de oorlog hadden gewoond. Tijdens de oorlog moesten de huizen plaats maken voor de Atlantic Wall, de verdedigingslinie van de Duitsers aan de kust. De redders waren gedwongen te verhuizen. Nu kregen ze dus de kans terug te keren naar hun oude buurt. De straatjes zouden de namen krijgen van beroemde oud-redders. De huur bedroeg *f* 5,15 per week. Als een redder echter voor zijn vorige huisje maar *f* 3,- betaalde, dan hoefde hij voor het nieuwe huisje ook maar *f* 3,- te betalen. De oud-redders, vertegenwoordigd door de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering', vonden het allemaal geweldig. Wel vroegen zij of er ook schuurtjes bij de huisjes zouden komen. Dit om een fuik of andere visat-tributen in op te bergen. Veel oud-redders hielden ervan zelf hun visje te vangen en te roken.

In 1950 was het Dorus Rijkershofje, zoals de 10 huisjes werden genoemd, klaar. De bewoners keken uit op het Reddingmonument. Dit monument had rond dezelfde tijd nieuwe klokken gekregen. De huizen waren ontworpen door architect Rutjes en werden onthuld door oud-burge-

Tegenover het Reddingmonument verrees in 1950 het Dorus Rijkershofje.
(‘Stormklok’ jaargang 15, juli/augustus 1950 nr. 1/2)

meester Ritmeester van Den Helder. Bij de inrichting droegen tal van firma's bij in de kosten. Zo verstreekte de Linoleumfabriek te Krommenie de vloerbedekking en leverde ook de firma De Klerk, V&D en de Bijenkorf verschillende spullen. Bij aankomst van de oud-redders en hun vrouwen wachtten hun nog een extra verrassing. In elk huisje had het bestuur een pakket levensmiddelen laten bezorgen, plus een grote fles met inhoud. Men kan zich voorstellen dat de redders erg in hun schik waren met al dit moois. Een aantal maanden daarna deed Bierbrouwer Heineken er nog een schepje bovenop. Na een kranslegging bij het Reddingmonument mochten de redders een bezoek brengen aan de brouwerij, waarbij het niet aan versnaperingen ontbrak.

Het was duidelijk dat Nederland weer in de ban begon te raken van de oude helden. Nadat koningin Wilhelmina in 1948 haar taken als koningin

In 1950 werd het borstbeeld van Dorus Rijkers op het nieuw gebouwde Dorus Rijkershofje door Ritmeester, oud-burgemeester van Den Helder onthuld.

(‘Stormklok’ jaargang 15, juli/augustus 1950, nr. 1/2)

had neergelegd, waarbij zij te kennen gaf zich als beschermvrouwe te willen terugtrekken, aanvaardde koningin Juliana in 1949 de titel 'Beschermvrouwe van het 'Helden-der-zee-Fonds Dorus Rijkers'. De VARA zond in 1950 een hoorspel uit over Dorus Rijkers, getiteld 'de blauwe zeeridders van Den Helder'. In de 'Blauwe Wimpel', het bekende maritieme maandblad, werd in 1951 een waarderend artikel opgenomen over het Fonds. De heer C. Boot slaagde bovendien er in twee jaar achtereenvolgend bij de bemanning van een Argentijnse tanker geld los te peuteren voor het Dorus Rijkers Fonds. De namen van de bemanningsleden werden in de 'Stormklok' gemeld en er werd in het Spaans een dankwoord gepubliceerd. Ondertussen verscheen in de 'Stormklok' elke maand nog steeds een enorm lange lijst van alle giften en nieuwe leden die kapitein Visser had weten te verzamelen. Soms paste de lijst niet eens op één pagina. Tijdens algemene vergaderingen deed Visser voorstellen om nog meer geld voor de redders in te zamelen. Zo stelde hij voor een Zweedse gewoonte over te nemen. Daar offerde de bemanning van koopvaardij-schepen regelmatig een deel van hun salaris aan de mannen van de reddingboten. Helaas voor het Dorus Rijkers Fonds werd op de Nederlandse koopvaardij-schepen vaak al gecollecteerd door het Nationaal Zeemansfonds.

Het was echter duidelijk dat de activiteiten van Visser en de afdeling Rotterdam een geweldige steun waren voor het Dorus Rijkers Fonds. Grunwald stelde zelfs dat Rotterdam het levende hart van het Fonds was. In 1952 werd kapitein Visser door voorzitter Van 't Haaff voorgedragen voor erelid van het Fonds wegens zijn enorme inzet. Het was dan ook een tegenvaller toen Visser in 1953 zijn taak als propagandist moest neerleggen wegens gezondheidsredenen. Voordat hij definitief ophield met zijn werkzaamheden voor het Fonds vergat hij niet zijn opvolger, de heer J. Hoogen Stoevenbelt, oud-loodscommissaris te Maassluis, goed in te werken. Hoogen Stoevenbelt liep gedurende twee maanden met Visser mee, waarbij de laatste hem introduceerde in de kringen van Rotterdamse maritieme en andere bedrijven, die zeer plezierige relaties met het Fonds onderhielden. Kapitein Visser bleek een goede leermeester. De lijst van Hoogen Stoevenbelt was maandelijks net zo lang als die van Visser was geweest. Die Rotterdammers konden er wat van!

De veelgeprezen kapitein Visser, propagandist van de afdeling Rotterdam. ('Stormklok', jaargang 12, maart/april 1948, nr. 9/10)

Ook de Nederlandse middenstand hielp een handje mee om geld voor het Fonds in te zamelen. Zij konden van het Dorus Rijkers Fonds gratis collectebussen krijgen in de vorm van de Helderse vuurtoren. Eenmaal per maand werden de bussen gelegegd. En de redders? Naast hun uitkeringen ontvingen zij, reeds in de tijd van Ter Hall, vaak iets extra met Sinterklaas. Nu kregen zij ieder jaar ook nog eens kolengeld, vaak twee en soms drie keer per jaar een bedrag van f 25,-. Nu en dan kregen zij ook nog een extra verrassing. Het ging goed met het Fonds en er was dan ook alle reden om de duur van het Fonds en de Dorus Rijkers Vereniging te verlengen. De Vereniging was in 1923 voor de duur van in ieder geval 29 jaar opgericht. In 1952 werd deze termijn via een Koninklijke bewilliging verlengd tot 1981.

Nu de opbrengst van collectes en giften gestadig steeg konden en moes-

ten de uitkeringen van de redders omhoog, wat ook gebeurde. Bovendien paste het Fonds soms bij in de huur, onder andere van de bewoners van het Dorus Rijkers-hofje. Een van de bewoners van het hofje was overigens Doortje Rijkers, die tijdens de oorlog van de Duitsers moest verhuizen. Doortje, in Den Helder liefkozend ‘tante Doortje’ genoemd, werd in 1954 85 jaar. Die leeftijd weerhield haar er echter niet van om tijdens feesten ter gelegenheid van ‘Den Helder Marinestad’ voorop te lopen in de polonaise. Tijdens de feesten bezocht koningin Juliana Den Helder en tevens het Dorus Rijkershofje. Bovendien hield zij nog even een gesprekje met Doortje. De bewoners van het hofje waren erg in hun schik met het bezoek en tevens met de huisjes zelf. Het enige dat echter nog steeds ontbrak waren de beloofde schuurtjes. Hoewel de kosten voor de bouw voor het Fonds rond die tijd iets te hoog lagen, bleef vooral voorzitter Pieters van de vereniging ‘Moed, Volharding en Zelfopoffering’ zich sterk maken voor de schuurtjes. Uiteindelijk boekte hij succes. In 1955 werden de schuurtjes geplaatst.

Op 8 maart 1952 werd de ‘Prins Hendrik’ officieel in dienst gesteld als motorreddingboot van Den Helder. Deze verving de ‘Dorus Rijkers’. Ook directeur de Booy van de KNZHRM, derde van links, was aanwezig. (Fotoarchief KNRM)

Maar de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' vroeg niet alleen, ze organiseerde ook. Hoewel de vereniging over weinig eigen middelen beschikte, slaagde zij er toch ieder jaar weer in om niet alleen een groots feest voor de helden te organiseren, maar ook verzorgde zij uitjes voor de oud-redders. Zo organiseerde zij in 1955 in samenwerking met een buseigenaar een rit naar het schip 'Katingo' dat bij Bergen op het strand geslagen was. Koffie en bier ontbraken niet. Bovendien organiseerde zij dat jaar, heel geraffineerd, een feest ter ere van de 70ste verjaardag van Levy Grunwald. Geraffineerd, want anders was de bescheiden schrijver niet gekomen. Het moest dus zonder zijn medeweten georganiseerd worden. Uiteindelijk lukte het de uitgekookte redders om hem onder het mom de verslaggeving te doen van een opening van een tentoonstelling in het Helders stadhuis, op het feest te lokken. Aldaar werd hij in het zonnetje gezet en kreeg hij een schilderij aangeboden van de schilderende loods Jaarsma.

Het jaar 1955 bracht echter niet alleen feest. Het was tevens het jaar van de dood van voorzitter Van 't Haaff. Zijn overlijden kwam onverwacht, op de leeftijd van 68 jaar. Tijdens de eerstvolgende vergadering werd vicevoorzitter Ruhaak gekozen tot voorzitter van het Fonds. Ook in het college van commissarissen vonden bestuurswijzigingen plaats. Naast de heren Fock en Rost van Tonningen en de heer G.W. Bakker, administrateur van de Verenigde Nederlandse Scheepvaart Maatschappij, werden in het College gekozen de heer E.A. Vreede, secretaris van de Nederlandse Redersvereniging te Den Haag, en de heer Mr. J.D. Rehorst, burgemeester van Den Helder. Zo raakte elke burgemeester van Den Helder betrokken bij het Dorus Rijkers Fonds. Den Helder en het Fonds onderhielden nauwe betrekkingen, niet in de laatste plaatst omdat veel redders uit Den Helder en omgeving kwamen. Het feit dat een burgemeester bij het Fonds betrokken was versnelde bovendien de regeling van tal van zaken. Toen Pieters van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' aandacht vroeg voor een zieke redder in nood, was de burgemeester bij uitstek de man om deze zaak te onderzoeken en te zorgen dat er een extra uitkering kwam. Het was sowieso bij het Fonds gebruikelijk dat zieken extra geld kregen als tegemoetkoming in de kosten. De vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' functioneerde in deze zaak als een

soort vertegenwoordiging van de redders. Zij bracht vragen, verzoeken en mededelingen van de oud-redders over aan het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds, omdat veel redders zelf niet zo goed met de pen overweg konden.

Verrassingspakketten

Voor de ondersteunde redders werd 1955 een jaar om nooit te vergeten. Vanaf dat jaar kregen zij elk jaar, eind december, bezoek van een vrachtwagenchauffeur die geschenkpakketten kwam rondbrengen. Antje Bontes, bewoonster van het Dorus Rijkershofje in Den Helder, beschreef de aankomst van de wagen als volgt:

“Tjonge, wat was dat een verassing! Komt me daar op vrijdagavond voor Kerst, ’t was al schemerdonker, een grote auto het Hofje oprijden. Juist op dat moment gaat me electra uit en zit ik in het pikkedonker en dan wordt d’r op mijn deur gepord, of d’r 6 schepen op de razende Bol zaten. Ik maak open: zeit die chauffeur: ‘Bent uwes Antje Bontes, de weduwe van Schipper Bontes?’

‘Om uwes te diene’, zeg ik.

‘Dan heb ik wat lekkers en goeds voor U van het Dorus Rijkers Fonds’ zeit ie. ‘Ik heb een pakket!’

‘Een pakket’, zeg ik, ‘as je me nou!’

Helemaal verbouwereerd neem ik het pak an. Nou ’t was af! Toen ik het binnen open maakte, en in die doos keek, wist ik niet wat ik zag! Ik schoot d’r helemaal vol van en zenuwachtig haalde ik allemaal prachtigs d’r uit. ’t Leek wel een komestiebele winkel wat d’r inzat! Een hele kaas, een fijne kaas, een kasie om te zoene man! Toen een pakkie heerlijk geur-ende thee en koffie en leverpastei enne een bus met ham en een ronde Kerststaaf en beschuitjes en een lekkere koek en een bussie met rijkeluis ete, een bussie zalm en paling. Nou man me ouwe kop liep helemaal door zo verrast en blijd as ik was! Want ik dach an vroeger; toen was het altijd ‘Kouwe Bene’ met Kerst en Nieuwjaar. Vaak was er dan geen kopere cent in huis! Maar nou was er bij ons vrede en blijdschap in ons hart. Vrede, omdat we door het Dorus Rijkers Fonds niet vergeten worden. Dat Dorus Rijkers Fonds doet zoveel goed voor mij.”

De Kerstpakketten van het Dorus Rijkers Fonds, want dat waren het, sloegen in als een bom. Bij vele oud-redders liepen de tranen over de wangen van ontroering. Vele weduwen snikten *“als vader dat nou nog eens had mogen beleven”*. De meesten hadden nog nooit zoveel moois bij elkaar gezien.

Er waren twee soorten pakketten: een echtparenpakket en een weduwenpakket. Ze hadden de volgende inhoud:

Echtparenpakket:	20 sigaren 100 gram tabak 1 Goudse kaas 1 pond koffie 100 gram thee 1 Kerstkrans 1 ham in blik
Weduwenpakket:	1 doos prima chocolade 1 blik biscuit 1 Goudse kaas 1 pond koffie 100 gram thee 1 doos stroopwafels 1 Kerstkrans 1 ham in blik

Van vele redders kwamen bedankjes voor de pakketten. Grunwald publiceerde een groot aantal ervan in de ‘Stormklok’. Tevens ontvingen de oud-redders het kolengeld.

Vanwege het grote succes van de Kerstpakketten besloot het bestuur ook in de volgende jaren Kerstpakketten rond te zenden. Bovendien organiseerde het bestuur reeds in 1957 Paaspakketten. De oude helden en hun echtgenoten mochten zich op de volgende inhoud verheugen:

Paaspakket	Lakens (2 tweepers. onder en boven) en 4 slopen
------------	--

Handdoeken en theedoeken
Beschuit en koek
Kaas
Thee
Koffie
Chocolade voor moeder
Sigaren en tabak voor vader

Al snel waren de pakketten niet meer weg te denken en zal menig oud-redder stiekempjes op het pakket hebben gerekend, zo rond Pasen en vlak voor Kerstmis. Toch bleven de dankbrieven voor de pakketten elk jaar weer binnen stromen. Bestonden de pakketten in eerste instantie voornamelijk uit voedingsmiddelen, al snel besloot het bestuur om naast voedingsmiddelen ook handige gebruiksvoorwerpen in de pakketten te stoppen. De oud-redders en hun echtgenoten kregen daartoe van tevoren een lijst toegestuurd waarin zij de gewenste maat onderhemd of kleur spreid konden invullen.

Kerst 1969

Damespakket A Vest of jumper, diverse kleuren, maat ...★
Wit tafellaken met 4 servetjes 'Jorzolino'
of
Gekleurd tafellaken met 4 servetjes
'Nicolientje'
Damessjaal mousseline in diverse kleuren
Pyroflam pan om in te koken en als sierpan
te gebruiken (met handvat)
Kerstkrans
Kerstkransjes
Koffie
Thee
Roomkaasje
Vruchtenset
Koek

Herenpakket G

Elektrisch scheerapparaat Philips, 3 koppen
Herenondergoed, wol:
Hemd maat ...*
Broek maat ...*
Wollen herensjaal
Badmat
Kerstkrans
Kerstkransjes
Koffie
Thee
Roomkaasje
Vruchtenset
Koek

Echtparenpakket D

‘Kenmore’ overhemd, wit, beige of blauw,
maat boord en mouwlengte ...*
of
‘Kenmore vest, diverse kleuren, maat ...*
Elektrische warmteplaat voor 2 schotels
1 paar wollen dameshandschoenen maat
...*, grijs
1 paar wollen herenhandschoenen, maat
...*, grijs
Kerstkrans
Kerstkransjes
Koffie
Thee
Roomkaasje
Vruchtenset
Koek

* nader in te vullen door de oud-redder c.q. nabestaande(n)

VAN BEHOEFTIGEN-UITKERING TOT ERE-PENSIOEN

Besturen en beleggen

Het jaar 1957 bracht een ommekeer teweeg wat betreft de betrokkenheid van de staat bij de verzorging van ouderen in Nederland. Per 1 januari van dat jaar ging het staatspensioen in voor alle ouderen in Nederland volgens de Algemene Ouderen Wet, kortweg A.O.W. Dit betekende dat alle ouderen, ongeacht of zij pensioen hadden opgebouwd of niet, van de staat een uitkering kregen: het bekende 'tientje van Drees'. Hierdoor werd echte armoede bij hen voorkomen. Zo ook bij de oud-redders langs de Nederlandse kusten. Voor het hoofdbestuur van het Dorus Rijkers Fonds was de A.O.W. echter geen reden om met de uitkeringen te stoppen. Zij zag de uitkeringen als een soort ere-pensioen dat de redders hadden verdiend dankzij hun heldhaftige gedrag. Nooit twijfelden zij als in een zware storm een schip in moeilijkheden kwam. Het maakte voor hen niet uit of het Nederlanders of buitenlanders waren, Christenen, Joden of Moslims. Zonder te weten of zij het er zelf levend van af zouden brengen, verruilden zij hun veilige warme huis voor de koude natte reddingsboot. Deze stoere mannen en hun gezinnen kwam een extraatje wel toe. Bovendien betekende de komst van het staatspensioen geenszins dat de redders ineens goed in de slappe was zaten. Het geld van het Fonds konden zij nog steeds goed gebruiken. Ook kon het bestuur in het jaar van de invoering niet voorspellen wat de uitwerking zou zijn van de invoering van het staatspensioen.

En waarom zou het Fonds bezuinigen op de uitkeringen? Het stamkapitaal was bereikt en de inkomsten waren in 1956 zelfs gestegen dankzij ijverig werk van de afdeling Rotterdam en de vele legaten die aan het Fonds werden vermaakt. Deze inkomsten dekten de hogere kosten van de uitkeringen (elk jaar was er nu f 50.000,- nodig). Bovendien was het ledental van de Vereniging aardig gestegen. Daarom besloot het bestuur een gedeelte van het stamkapitaal af te zonderen voor beleggingen. Om dit veilig te kunnen doen werd een beleggingsraad samengesteld van kundige personen, onder wie de heer Mr. E.A. Brouwer, directeur van de

Robeco groep. Andere leden van de raad waren commissaris Bakker en secretaris-penningmeester Van der Waal. De beleggingsraad gaf het bestuur adviezen hoe zij het beste en veiligste kon beleggen. Zowel effecten en onroerende goederen waren vaak in eerste instantie via nalatenschappen bij het Fonds gekomen. Helaas kon voorzitter Ruhaak dit alles niet meer meemaken. Hij overleed in januari 1957. Een half jaar eerder stierf ook een van de initiatiefnemers van het Dorus Rijkers Fonds, Dr. Leonard Albert Rademaker, op 83-jarige leeftijd. Fock moest in 1957 wegens gezondheidsredenen aftreden als commissaris van het Fonds. Zijn plaats werd opgevuld door oud-burgemeester Ritmeester, op dat moment lid van de Tweede Kamer. In dit zelfde jaar was de dood van nog een initiatiefnemer van het Fonds te betreuren: La Lau, die tevens ere-lid van het Fonds was.

Naast gewichtige geldzaken hield het hoofdbestuur zich ook bezig met andere zaken. Bijvoorbeeld de zaak van J. Been, oud-redder en bewoner van het Dorus Rijkershofje. Hij had zonder vergunning een schuurtje gebouwd in zijn tuin. Burgemeester Rehorst bemiddelde voor hem met de Dienst Bouw- en Woningtoezicht van Den Helder. Been verzocht vervolgens wel netjes of hij een televisiemast mocht plaatsten op zijn dak, hetgeen werd toegestaan. Het hoofdbestuur koos, samen met de algemene vergadering, een nieuwe voorzitter, als opvolger van Ruhaak. Het werd Vreede. Bovendien kwamen er nog twee bestuursleden bij: de heer P. Ruhaak, zoon van de overleden voorzitter, en de heer W.J.G. Aalders, voorzitter van de afdeling Rotterdam en tevens firmant van het cargadoorsbedrijf D. Burger & Zn. De propagandist van de afdeling, Hoogen Stoevenbelt werd ondertussen door de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' gehuldigd voor al zijn werk. Hij kreeg onder andere een schilderij van zeeloods Jaarsma cadeau.

Inmiddels waren de eerste resultaten van de invoering van het staatspensioen bekend. Volgens secretaris-penningmeester Van der Waal waren er grote verschillen in inkomsten ontstaan bij de ondersteunden, zodat de uitkeringen werden bijgesteld. Dit gebeurde na uitgebreid onderzoek door het bestuur. Verscheidene uitkeringen werden verhoogd, terwijl andere iets werden verlaagd. Voor een aantal personen kwam het inkomen

met de staatssteun boven de door het Fonds gestelde norm uit. Voor hen verviel helaas de uitkering. Wel bleven zij jaarlijks de Kerst- en Paaspakketten ontvangen en het kolengeld in de winter. Over het algemeen werden de door het Fonds gehanteerde uitkeringsnormen over de hele linie met een paar gulden verhoogd. Bovendien kwamen een aantal uitkeringen, die eerder door de KNZHRM⁴ van het Fonds waren overgenomen, weer terug bij het Fonds.

In 1959 vonden er weer een aantal verschuivingen in het hoofdbestuur van het Fonds plaats, onder andere door het overlijden van het langst zittende bestuurslid, mevrouw De Jong-De Ruyter. Vooral vice-voorzitter Mouton vond het belangrijk dat nieuwe bestuursleden uit Amsterdam zouden komen, zodat zij wellicht de vorming van een afdeling van het Fonds in Amsterdam konden stimuleren. Er werden twee nieuwe, in Amsterdam wonende, leden gekozen: de heer M. van Hall, neef van zowel de burgemeester van Amsterdam als van De Booy van de KNZHRM, en de heer J. Schol, oud-gezagvoerder Grote Handelsvaart. De aanwezigheid van twee nieuwe bestuursleden uit Amsterdam zorgde er inderdaad voor dat een afdeling in Amsterdam werd opgericht. Het bestuur bestond uit Van Hall en Schol, aangevuld met de heren A.C. Strumphler en S. Minnema. De eerste giften uit Amsterdam, een bescheiden lijstje vergeleken bij die van Hoogen Stoevenbelt, kwamen in 1960 binnen. Zij waren bijeengebracht door de propagandist Kapitein Flens. De Amsterdamse giften-lijst, die allengs langer werd, werd ook in de 'Stormklok' geplaatst.

In 1960 kwam er nog een nieuw lid bij in de plaats van mevrouw De Jong-De Ruyter en wel mevrouw Mr. M.A.J. Kroese-van den Brandhof. Zij ging zich onder andere bezighouden met de organisatie van de Paas- en Kerstpakketten. Om de inhoud nog beter af te stemmen op de wensen van de redders en hun echtgenoten, hield zij in 1961 in samenwerking met het Margriet Fonds een enquête over wat de redders het liefst in hun pakket zagen. Met de resultaten in de hand overlegde zij met de leverancier over de mogelijkheden. Uiteindelijk kwamen er verscheidene pakketten waaruit de ondersteunden konden kiezen, waarbij

⁴ Tijdens het 125-jarig bestaan van de NZHRM in 1949 ontving zij van koningin Juliana het predikaat 'Koninklijk'.

tevens onderscheid werd gemaakt tussen dames-, heren-, en echtparen-pakketten.

Ook het hoofdbestuur van het Fonds liet enquêtes onder de ondersteunde redders circuleren. Het doel van deze enquêtes was om per jaar te bekijken welke invloed de A.O.W. had op de verschillende ondersteunden, en of het bedrag dat een ieder ontving wel eerlijk was ten opzichte van anderen. Elk jaar werden de normen en bedragen bijgesteld, ook met het oog op de voortschrijdende geldontwaarding.

Levy Grunwald, de laatste der oprichters

In het vorige hoofdstuk werd al even aandacht besteed aan de oorlogservaringen van deze opmerkelijke man. Met het overlijden van mevrouw De Jong-De Ruyter in 1959 en van Tjeerd Adema in 1960 was Levy Grunwald de laatst overgeblevene van de groep die in 1923 het Dorus Rijkers Fonds oprichtte. Het enorme enthousiasme en energieke dat deze man kenmerkte, verloor hij nooit. Na de verschrikkingen van de oorlog ving hij met dubbele inzet zijn werk als redacteur van de 'Stormklok' weer aan. Omdat hij tijdens de oorlog zijn hele hebben en houden had verloren, kreeg hij voor dit werk en voor het feit dat hij al zoveel voor het Fonds had gedaan, een bescheiden toelage van het Fonds. Het geld dat met de steun voor Grunwald gemoeid was, verantwoordde het bestuur onder het kopje 'algemene onkosten Stormklok', waarin ook de productiekosten van het blad zaten. Niet dat Grunwald zonder de bijstand niet opnieuw de 'Stormklok' onder zijn hoede had genomen. Het blad was te belangrijk voor hem. Het mag best opmerkelijk genoemd worden dat de oud-redders zo'n grote plaats in het hart van deze zakenman en journalist hadden veroverd.

Niet alleen schreef hij elke maand vier pagina's vol over de redders, maar bovendien slaagde hij erin om telkens een nieuwsfeit om te vormen tot een verzoek om steun voor de redders. Een mooi voorbeeld hiervan is een artikel van Grunwald in de 'Stormklok' uit 1954. In deze tijd veroverde modehuis Dior de wereld met een nieuw model rok. Een rok die

tot aan de knie reikte. Grunwald adviseerde de lezeressen van de 'Stormklok' als volgt te handelen:

“Luister nu goed dames (verdraaid ik lijk Ida de Leeuw-Van Rees wel). U neemt dus 0,5 meter stof minder, dat scheelt u, dames, f 5,- want een meter goede stof kost u f 10,-. U verdient aan die rok van Dior dus f 5,-, dit is 2 Rijksdaalders. Ik vind die Dior een reuze econoom! f 5,- houdt u dus in uw portemonnaie! De R is in de maand dames! Die R van de Rok viert hoogtij bij u, dames, maar de R van de Rijksdaalder moet 't bij het Dorus Rijkersfonds doen! De Rok is uw zorg. De Rijksdaalders zijn onze zorg! Welnu, die Rijksdaalder, die u bespaart, door het geniale idee van Dior, die stuurt u op Giro 21602 onder motto: “Geen kouwe bene voor de Redders!” aan het Dorus Rijkersfonds. Dank u dames!”

Vanaf de drieëntwintigste jaargang in 1959 werd hij bij het volschrijven van de pagina's gesteund door zijn vriend Anthonie Van Kampen. De vroegere collega van Grunwald bij de Heldersche Courant schreef maandelijks een groot artikel met wetenswaardigheden. Grunwald zelf was onvermoeibaar. De 'biograaf van de zeeridders', zoals hij genoemd werd, was altijd aanwezig als er iets gebeurde bij de redders. Zo was hij van de

Anthonie van Kampen, redacteur van de 'Stormklok' tijdens de oorlogsjaren en na de dood van Grunwald. ('Stormklok', jaargang 20, november/december 1955, nr. 5/6)

partij bij een bezoek van de oud-redders aan het vliegdekschip Hr. Ms. 'Karel Doorman', toen dit schip in 1960 in Den Helder lag. Grunwald was toen 75 jaar. Bovendien bezocht en interviewde hij meermalen de oud-redders, vooral in Den Helder, waarvan verslagen en artikelen in de 'Stormklok' verschenen. Hoewel het hem zelf altijd verbaasde dat hij de leeftijd van 70 jaar had bereikt, was het voor vele redders maar ook leden en bestuursleden van het Dorus Rijkers Fonds een grote schok toen de levenslustige man en stem van het Fonds overleed. Grunwald stierf op 17 mei 1961 op 76-jarige leeftijd.

Net als bij het overlijden van voorzitter Van 't Haaff verscheen een extra editie van de 'Stormklok' bij het overlijden van Grunwald. In dit extra nummer was een verslag opgenomen van zijn begrafenis. De begrafenis, op 19 mei 1961, was groots. Niet omdat het bestuur dit zo groot had opgezet, maar omdat er zo velen waren gekomen om Grunwald de laatste eer te bewijzen. Levy ('Leef') Grunwald was zeer geliefd, niet alleen bij de oud-redders maar ook bij de bestuursleden van het Fonds en van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering', waarvan hij erelid was. De zo stoere heren konden maar met moeite hun emoties te baas. Van Kampen, die eerder had voorspeld dat Grunwald bij wijze van spreken op zijn sterfbed het laatste artikel voor de 'Stormklok' zou maken omdat hij zo van het blad hield, kreeg gelijk. In het eerstvolgende nummer van de 'Stormklok', juli 1961, werd het laatste artikel van Grunwald gepubliceerd: "De eerste tocht van de 'Dorus Rijkers'. Van Kampen had het ergens bij de drukker gevonden.

Met het overlijden van Grunwald was de grote animator van het Fonds verdwenen. Het was nu zaak om zijn werk zo goed mogelijk voort te zetten. Iets wat Grunwald altijd wilde. De logische keuze was natuurlijk Van Kampen. Hij werd in oktober 1961 officieel aangesteld als nieuwe redacteur van de 'Stormklok'. Voor zijn werk en als vergoeding van zijn reiskosten ontving hij een kleine bijdrage van het Fonds. Bovendien bleef de geldelijk steun die het bestuur aan Grunwald tijdens zijn leven gaf, gehandhaafd voor de weduwe van Levy Grunwald.

Levy Grunwald (rechts) wordt op zijn 75ste verjaardag gefeliciteerd door Jan van Dok. Naast hem Pieters, voorzitter van de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' en IJ. Kramer, oud-redder uit IJmuiden. Het is één van de laatste foto's van Grunwald.

('Stormklok in memoriam', jaargang 25, juni 1961, nr. 12)

Bestuurlijke veranderingen

De 'Stormklok' werd dus gewoon voortgezet na de dood van Grunwald. Het jaar daarop liet Hoogen Stoevenbelt, een andere grote animator van het Fonds, weten met zijn werkzaamheden te willen stoppen. In de 'Stormklok' verscheen een oproep aan de leden, liefst woonachtig in de omgeving Rotterdam, zich aan te melden als zijn opvolger. De Rotterdamse propagandist in spé moest aan de volgende functie-eisen voldoen:

- Oprechte belangstelling voor het werk van het Fonds en de belangen van de oud-redders
- Belangstelling voor de zee, de zeeman en het schip

- Over veel vrije tijd beschikken
- De gave bezitten met mensen om te kunnen gaan als oud-gezagvoerders, oud-administrateurs e.d.

Het was de bedoeling dat de opvolger van Hoogen Stoevenbelt enige tijd door hem zou worden ingewerkt, alvorens de taak geheel op zich te nemen. Na een aantal maanden werd de oproep herhaald, omdat zich nog geen geschikte kandidaten gemeld hadden. De tweede oproep had meer succes. De afdeling Rotterdam kon in 1963 dan ook trots zijn 25-jarige bestaan vieren.

Intussen hield het hoofdbestuur zich bezig met het regelen van allerhande zaken. Naast het houden van enquêtes en het ieder jaar bijstellen van de uitkeringen, lanceerden de bestuursleden tevens nieuwe plannen en initiatieven. Zo spraken zij over de mogelijkheden voor het adopteren van reddingboten van de reddingmaatschappijen. Op deze manier konden de reddingmaatschappijen verzekerd zijn van een extra aantal goed onderhouden schepen. Voorzitter Vreede noemde het in 1961 echter niet de taak van het Dorus Rijkers Fonds om zich met dit soort zaken bezig te houden. Daar was het Fonds toch immers niet voor bedoeld? Wel overwoog hij de mogelijkheid tot het bouwen van een tweede hofje, of de bouw van een rusthuis voor oud-redders op Terschelling of Den Helder. Om de mogelijkheden verder uit te zoeken bezochten de heren Mouton en Vreede eerder genoemde plaatsen. Uiteindelijk werd besloten tot de bouw van een tweede Dorus Rijkershofje, gelegen naast het eerdere hofje.

Een ander idee van het bestuur was de aankoop van een biljart compleet met queus en ballen voor de bejaarden-sociëteit te Den Helder, waar veel oud-redders kwamen. Het bestuur probeerde zo goed mogelijk aan de wensen van de redders te voldoen. Toen een oud-redder niet meer kon lopen en om een invalidenwagen vroeg, deed het bestuur direct een circulaire rondgaan bij alle leden, met de vraag of zij de aankoop van het wagentje zouden goedkeuren. Het bestuur was namelijk niet gemachtigd dit soort besluiten zelf te nemen. Ook het besluit tot de aanschaf van het biljart met toebehoren moest op deze manier worden genomen. Omdat

dit toch wat omslachtig was, vroeg het bestuur daarom aan de leden ermee in te stemmen om deze zaken voortaan door het bestuur zelf te laten afhandelen.

In 1963 bereikte het Dorus Rijkers Fonds haar 40-jarig bestaan. Wie dat gedacht had toen in 1923 een aantal heren besloten eens te kijken of ze wat geld konden inzamelen voor wat oude jutters, moet werkelijk helderziend geweest zijn. Het bestuur was er in vier decennia in geslaagd om van het kleine fondsje een groot nationaal fonds te maken. Vele stormen in de vorm van interne ruzies, economische crises en de wereldoorlog had het Fonds weten te overleven. Het bestuur zag echter geen reden tot het organiseren van grote jubileumfeesten. In plaats daarvan besloot het bestuur een extra uitkering aan de ondersteunde redders te geven en ze tevens een extra jubileumpakket te doen toekomen. Wegens het overlijden van commissaris Bakker, verruilde Vreede zijn voorzittersfunctie voor die van commissaris. Aalders werd gekozen tot nieuwe voorzitter, terwijl Mouton vice-voorzitter bleef. In 1966 overleed nog een andere commissaris uit het college, oud-burgemeester van Den Helder Ritmeester op 82-jarige leeftijd. Hij werd vervangen door Brouwer, die reeds lid was van de beleggingsraad.

Langzaam werd het stil rond het Fonds. De ‘Stormklok’ kwam nog wel elke maand uit, maar zo hard als hij onder Grunwald als redacteur geluid had, luidde hij niet meer. Hoewel de uitkeringen nog steeds verstrekt werden, was de financiële situatie van de redders dankzij de A.O.W. een stuk vooruit gegaan. Er werd natuurlijk nog wel het een en ander voor de oud-redders gedaan, zoals het organiseren van uitjes, maar van groot-scheepse operaties of ingrepen was geen sprake. Of het moet het plan van Rijkswaterstaat zijn geweest om de zeedijk te Den Helder te verhogen. Leuk plan, maar daarvoor dreigde wel het grootste deel van het Dorus Rijkershofje te moeten worden gesloopt. Het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds vroeg direct een nader gesprek aan met de plannenmakers, om te kijken welke huizen allemaal weg moesten en of er mogelijkheden waren de huizen te herbouwen. Uiteindelijk werd het erf en de schuur van slechts één huis bedreigd, en wel huis nummer 33, waar het echtpaar Been-Van Dok woonde. Er vond vervolgens overleg plaats tussen dit

echtpaar en het bestuur van het Fonds om te zien hoe de problemen het beste konden worden opgelost.

Het begon duidelijk te worden dat de omstandigheden waren veranderd. Door de beleggingen van het stamkapitaal was het Fonds goed in staat de uitkeringen te betalen zonder dat er nog extra geld nodig was via giften en lidmaatschappen. Bovendien was het geld in eerste instantie bijeen gebracht voor de oude generatie redders. Natuurlijk had de nieuwe generatie er ook recht op. Zij hadden immers ook hun leven talloze keren gewaagd om anderen te redden. Maar de pensioenregelingen van de jongere generatie waren veel beter dan vroeger. Dat zij een beloning verdienden stond vast, maar of daar nu heel veel reclame voor gemaakt moest worden? Het Fonds stond op het punt een nieuwe weg te bewandelen.

HET NIEUWE FONDS

Een nieuw doel

In december 1970 verscheen het laatste exemplaar van de ‘Stormklok’, nog steeds onder redactie van Van Kampen. Noch hij, noch het lezerspubliek was hier debet aan. Het hoofdbestuur en het College van Commissarissen van het Fonds besloten om met de ‘Stormklok’ te stoppen wegens het steeds sneller, onrustbarend stijgen van de prijzen. Het bestuur oordeelde dat het onverantwoord was nog langer met het blad door te gaan. Om toch nog contact te houden met de leden besloot het bestuur eenmaal per jaar een publicatie uit te geven waarin de gang van zaken in het Fonds werd beschreven en waarin mededelingen kwamen te staan over de oud-redders. Het was de bedoeling dat Van Kampen deze publicaties zou gaan verzorgen. Door diens overlijden is daar echter niets meer van gekomen.

In de jaren '60 waren er weer een aantal bestuurswisselingen. In 1965 traden twee leden van de afdeling Amsterdam toe tot het hoofdbestuur van het Fonds, Strumphler en Minnema. In 1967 nam mevrouw J.G. van Haaften-de Vries de zorg voor de Paas- en Kerstpakketten over na het overlijden van mevrouw Kroese-Van den Brandhof. In datzelfde jaar trad ook de heer C.P. Sabelis toe tot het Fonds. Begin jaren '70 trad Mouton af als bestuurslid. In 1972 zag het hoofdbestuur van het Fonds er als volgt uit:

Voorzitter:	W.J.G. Aalders
Vice-voorzitter:	S. Minnema
Secretaris-penningmeester:	I. van der Waal
Leden:	J.G. van Haaften-de Vries
	J. Schol
	Ir. S.H. Visser
	C.P. Sabelis
	A.C. Strumphler

Ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de reddingmaatschappijen op 14 november 1974 werden verscheidene redders door Koningin Juliana en Prins Bernhard onderscheiden. De onderscheiding vond plaats in de Ridderzaal. (Fotoarchief KNRM)

De leden van het hoofdbestuur vormden vanaf 1966 tevens het bestuur van de Stichting Beheersraad van het Dorus Rijkers Fonds. Deze stichting werd in het leven geroepen om te zorgen dat het geld van het Fonds meer beschermd zou zijn. In 1974 trad er weer een verandering in het bestuur op door het overlijden van Van der Waal. De functie van secretaris-penningmeester ging weer naar een notaris. Op voordracht van voorzitter Aalders werd de heer Mr. D.M. Dragt gekozen.

Bij dit bestuur groeide het bewustzijn dat de doelstellingen zoals zij oorspronkelijk waren bedacht, niet helemaal meer beantwoordden aan de situatie zoals die in de loop van de jaren '60 en '70 was ontstaan. De officiële doelstelling, het verlenen van geldelijke steun aan behoeftige redders van schipbreukelingen en dezelve nagelaten betrekkingen, was verouderd. Was een gezin vroeger na het overlijden van een redder onmiddellijk brodeloos, met de komst van allerlei sociale zekerheden was dit nu niet meer het geval. Echt behoeftig waren de redders niet meer. Er gingen binnen het bestuur stemmen op de doelstellingen te verruimen gezien de

gezonde financiële situatie van het Fonds. Niet alle leden waren het hiermee eens. De mensen hadden het geld speciaal bijeengebracht om de oud-redders een onbezorgde levensavond te geven. Niet alle bestuursleden stemden daarom in met het wijzigen of verruimen van de doelstellingen. Waar alle bestuursleden wel mee akkoord konden gaan was het geven van leningen aan diverse instellingen tegen een zeer lage rente. Deze 'leningen met een knipoog', zoals commissaris Brouwer ze noemde, zag men als een charitatieve vorm van beleggen. Maar het schenken van geld aan anderen dan de redders behoorde niet bij het doel van het Dorus Rijkers Fonds.

Over de verandering van de doelstellingen werd lang en hevig vergaderd. In de tweede helft van de jaren '70 gaf de meerderheid van de bestuursleden uiteindelijk toch toe aan een verruiming van de doelstellingen. In 1980 werd het doel, naast het ondersteunen van de oud-redders en hun nagelaten betrekkingen, mede het ondersteunen van doelen met een charitatief en maritiem karakter. In 1991 werden de doelstellingen van het Fonds verder verruimd, zodat ze voldeden aan de wettelijke voorschriften volgens artikel 24 van de Successiewet. Aan de oorspronkelijke doelstelling is het volgende toegevoegd:

Op 15 april 1978 hield burgemeester van Brugge van Den Helder tijdens de herdenking van de 50-ste sterfdag van Dorus Rijkers een toespraak bij het graf van Dorus. (Fotoarchief KNRM)

“Naast het verlenen van steun worden giften verstrekt aan in Nederland gevestigde charitatieve, culturele, wetenschappelijke, educatieve of het algemeen nut beogende instellingen met een maritieme achtergrond en uitkeringen verstrekt ten behoeve van de instandhouding van maritieme cultuurgoederen.”

De relatie met andere instellingen

Waren de verhoudingen met de reddingmaatschappijen voor de oorlog al sterk verbeterd, na de oorlog was de relatie met beide maatschappijen zelfs goed te noemen. Beide maatschappijen hadden vertegenwoordigers in het bestuur of het college van commissarissen van het Fonds. De KNZHRM was de grootste van de twee maatschappijen en vertegenwoordigde ook het grootste aantal redders. De KZHMRS kon zich makkelijker bedruipen dan de KNZHRM, omdat eerstgenoemde maatschappij geld kreeg van de gemeente Rotterdam voor elk schip dat de haven binnenkwam. Van afgunst tussen de twee maatschappijen was echter geen sprake. Wel waren er soms tegenstrijdige belangen, waarmee het Fonds te maken kreeg.

Zo vroeg de KZHMRS het Fonds steun voor de oprichting van een reddingmuseum in Hoek van Holland, met als middelpunt de oude reddingboot ‘President Jan Lels’. Omdat het bestuur echter subsidie had gegeven voor de oprichting van het Reddingmuseum in Den Helder, besloot zij geen steun te verlenen aan de oprichting van nog een reddingmuseum. Uiteindelijk slaagden zij erin zonder de steun van het Fonds toch een tweede reddingmuseum in Hoek van Holland op te zetten. Beide reddingmaatschappijen behielden hun vertegenwoordiger in het bestuur van het Fonds. Vanaf 1991, toen de KNZHRM en de KZHMRS fuseerden, zat er nog maar één vertegenwoordiger van de nieuwe reddingmaatschappij in het college van commissarissen van het Fonds, en wel de heer L.F.C. baron van Till, reeds eerder vertegenwoordiger van de KNZHRM in dit college.

Een instelling waarmee het Fonds altijd nauwe contacten onderhield was

de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering'. Deze vereniging van oud-redders behartigde niet alleen de belangen van de redders, maar verstrekte ook informatie over redders die in aanmerking kwamen voor ondersteuning. Via de vereniging wist het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds wat er leefde onder de redders. Met de verbeterde situatie van de redders na de oorlog door betere pensioenregelingen en de A.O.W. werden de contacten tussen het Fonds en de vereniging minder frequent.

Toch bleef de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' de belangen van de redders goed in het oog houden en kwam zij voor de redders op als zij dacht dat hun belangen op het spel stonden. Zo schreef zij begin 1998 een brief aan de Woningstichting van Den Helder over het feit dat er onrust was ontstaan onder de bewoners van het Dorus Rijkershofje. Nadat het Fonds eerder al één van de twee hofjes van de hand had gedaan, was het nu de beurt aan het oudste van de twee hofjes. Het beheeren en onderhouden van het hofje nam te veel tijd en geld in beslag. Op 8 januari 1998 werd het hofje voor het symbolische bedrag van f 1,- verkocht aan de Woningstichting Den Helder, onder voorwaarde dat er voor de zittende bewoners niets zou veranderen. Het Fonds waardeert het werk van de vereniging voor de oud-redders nog steeds zeer. Jaarlijks stelt zij een bedrag beschikbaar waarvan de vereniging iets aardigs kan organiseren voor de redders.

Het huidige bestuur en de toekomst van het Fonds

Sinds de jaren '70 heeft het bestuur een aantal veranderingen ondergaan. Zo kreeg het bestuur in 1980 een nieuwe voorzitter, Minnema, in plaats van Aalders. Tevens kwamen er met de jaren bestuursleden bij. Het huidige College van Commissarissen en het hoofdbestuur van het Fonds bestaan uit de volgende personen:

College van Commissarissen: L.F.C. baron van Till
Drs. W.K. Hoekzema

Hoofdbestuur:

Voorzitter: S. Minnema

Vice-voorzitter: Mevr. J.G. van Haaften-de Vries,
Secretaris-pennigmeester: Mr. D.M. Dragt
Leden: P.J. Hupkes
M.Ch. Willemse
Ir. B.A. Mooiman
Mr.N.W. de Kanter

Mooiman verving in 1989 de heer F. Rienks als bestuurslid, die voornamelijk de zaken van het Fonds in Den Helder regelde. In datzelfde jaar volgde De Kanter de heer H. de Jonge van Ellemeet op. De heer drs. J. Ch. Gmelich Meyling, oud-burgemeester van Den Helder en staatssecretaris van Defensie werd in 1994 opgevolgd door de heer Hoekzema, burgemeester van Den Helder. De huidige administrateur van het Fonds is de heer M.P.F. van Tol

Het bestuur is vooral de laatste jaren zeer actief geweest in het steunen van tal van instellingen en projecten op maritiem gebied. Zo verleende het Dorus Rijkers Fonds steun aan projecten van de Stichting Het

De nieuwe reddingboot 'Dorus Rijkers' werd op 20 september 1997 in gebruik genomen.
(Fotoarchief KNRM)

Het huidige hoofdbestuur van het Dorus Rijkers Fonds. Staand van links naar rechts: Mooiman, Van Till, Hoekzema, Willemsse en Hupkes. Zittend van links naar rechts: Van Haaften, Minnema en Dragt. Niet op de foto: De Kanter.

Zeilend Zeeschip en het Reddingmuseum te Den Helder, gaf het geld voor reparatie en onderhoud van de motorreddingboot 'Insulinde' en aan het opknappen van het Nationaal Monument voor het Reddingwezen. Jaarlijks stelt het Fonds een bedrag beschikbaar voor de vereniging 'Moed, Volharding en Zelfopoffering' en springt het bij in de pensioen-overbruggingsregeling van de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij (KNRM). Op maritiem-cultureel gebied stelde het Fonds geld beschikbaar voor de aankoop van een grisaille van de beroemde zee-schilder Van der Velde de Oude door het Nederlands Scheepvaart Museum Amsterdam.

Vorig jaar werd het een extra feestelijk jaar voor de KNRM toen zij op 20 september 1997 de nieuwe reddingboot 'Dorus Rijkers' in gebruik mocht nemen. Deze boot, geheel gefinancierd door het Dorus Rijkers Fonds, werd officieel gedoopt door vice-voorzitter mevrouw Van Haaften-De Vries. De 'Dorus Rijkers', gebouwd door de werf 'Aluboot' te Hindeloopen, heeft een aluminium romp, is 15 meter lang en 5,4 meter breed. Zij biedt plaats aan 75 geredden en heeft 4 bemanningsleden. Tijdens zijn leven was er al een motorreddingboot naar Dorus vernoemd, de eerste in Den Helder in die tijd. Deze boot, die in 1951 werd vervangen door de reddingboot 'Prins Hendrik', bestaat nog steeds. Een groep enthousiaste mensen in Scheveningen is bezig de boot weer in zijn oude glorie te herstellen.

Naast de KNRM kon ook de Koninklijke Nederlandse Bond tot het Redden van Drenkelingen zich verheugen op de komst van maar liefst 3 reddingboten en een terreinwagen. Ook deze boten werden geheel gefinancierd door het Dorus Rijkers Fonds. De boten kregen de namen van drie bekende redders:

'Jaepie Jaepie', naar Jacob Gals, redder uit Egmond,
'Tabbie', naar Jacob Bakker, redder uit Den Helder en
'Aaike van Pait', naar A.P. Smit, redder uit Terschelling.

De bootjes en de terreinwagen werden officieel op 5 juni 1998 overgedragen en gedoopt door voorzitter Minnema.

Naast nieuwe doelen steunt het Dorus Rijkers Fonds nog steeds de oudredders met geld én goederen. Werden er vroeger zowel met Pasen als met Kerstmis pakketten bezorgd, vanaf 1972 besloot het bestuur van het

De drie bijstandsbotten en de terreinwagen die op 5 juni 1998 door het Dorus Rijkers Fonds aan de Koninklijke Nederlandse Bond tot het Redden van Drenkelingen werden overgedragen.

(Fotoarchief KNBRD)

Fonds in plaats van het Paas-pakket de uitkeringen te verhogen. Soms wordt het bestuur wel eens onaangenaam verrast door bezorgers die pakketten afleveren op het verkeerde adres of zo met de pakketten stoeien dat de flessen wijn kapot slaan en over de gehele inhoud van de pakketten vloeien. Gelukkig gaat het echter in de meeste gevallen goed en zijn de redders en hun echtgenoten er nog steeds zeer mee in hun schik. Alle pakketten die niet in de juiste staat arriveren, worden bovendien vervangen door nieuwe. Ieder jaar komen er vele brieven binnen van ontvangers die hun dank willen uitspreken over de ontvangst van de pakketten. Een aantal voorbeelden:

Katwijk aan Zee, 1985: "Namens mijn moeder ..., bedank ik u hartelijk voor de toezending van het luxueuze Kerstpakket. Moeder is nu 99 jaar, mentaal en fysiek goed gezond; Ze verheugt zich op bijna kinderlijke manier over zo'n pakket en het uitpakken, waarbij ik 'r trouw moet assisteren, is voor haar een feest. Ze kan het in het verzorgingshuis goed stellen en zal de 'lekkernijen' uit het Kerstpakket met plezier, ik neem aan met vriendinnen, consumeren."

Enkhuizen, 1988: "Langs deze weg wil ik u Hartelijk danken voor de prachtige geschenken die ik van u mocht ontvangen. Juist nu ik alleen ben, is het net, of ik

door u nog een Kerstgroet van mijn man krijg”

Egmond aan Zee, 1988: “Zeer hartelijk dank voor het mooi Kerstpakket, door Uw bemiddeling ontvangen, keurig verpakt en inhoud grandioos. Dit was geen druppel op een gloeiende plaat, maar een grote emmer met heerlijkheid!”

Lemmer, 1990: “Heren van het Dorus rijkers fonds ik heb het Kerstpakket ontvangen en daar voor mijn Hartelijke dank het was weer oke en wij hopen dat wij weer een goed 1991 met elkaar mogen beleven.”

Vlieland, 1991: “Heel hartelijk dank voor het geweldige Kerstpakket. Een enorme verrassing. Net voor de ontvangst van het pakket, had ik te horen gekregen, dat ik begin januari voor de 22ste operatie naar het ziekenhuis moet. Je ziet het dan allemaal niet meer zitten en dan komt er zo’n verrassing en lacht het leven je toch weer toe.”

Het inpakken van de kerstpakketten, in december 1996.

1997: *“Namens mijn moeder wil ik u bedanken voor het mooie Kerstpakket. Ik wil u wel verklappen dat ze er weken naar uitkijkt, gewoon omdat ze zo nieuwsgierig is wat er in zit en of ze het nog krijgt. Ze is dol op vis en direct nadat ik het uitpakte is ze met het blikje vis begonnen. Heerlijk!”*

Nieuwsgierige redders hoeven niet bevreesd te zijn. Ook in de toekomst zal het Dorus Rijkers Fonds mooie Kerstpakketten blijven bezorgen. Het bestuur van het Dorus Rijkers Fonds zal doorgaan met het geldelijk ondersteunen van oud-redders en hun weduwen. Bovendien gaat het bestuur door op de ingeslagen weg. Door middel van giften en het verstrekken van ‘leningen met een knipoog’ wil het reddingwezen in Nederland ondersteunen en het cultureel-maritiem erfgoed van Nederland in stand houden. Ter gelegenheid van het vijftiende lustrum ontvingen zowel de ondersteunde redders afzonderlijk als de vereniging ‘Moed, Volharding en Zelfopoffering’ een extra uitkering. In musea wordt extra aandacht besteed aan het reddingwezen in het algemeen. Tijdens de viering van het lustrum in de Marineclub van Den Helder maakten de bestuursleden een tocht met de nieuwe reddingboot. Na 75 jaar is het Fonds nog steeds springlevend. Als die oude Dorus toch eens van tevoren geweten had waar een gesprekje met een journalist op een Helders kerkhof toe zou leiden...

BRONNEN EN LITERATUUR

Geraadpleegde instellingen en verzamelingen:

Archief Helden-der-Zee-Fonds 'Dorus Rijkers': notulenboeken, krantenknipsels, correspondentie en jaarverslagen.

Nationaal Reddingmuseum 'Dorus Rijkers'

Fotoarchief Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij (KNRM)

Fotoarchief Koninklijke Nederlandse Bond tot het Redden van Drenkelingen (KNBRD)

Rijksarchief Noord-Holland: correspondentie Dorus Rijkers Fonds 1923-1927 en 1927-1940, inv.nr. 148 T6.

Museum Rijswijk

Bibliotheek Maritiem Museum 'Prins Hendrik': jaarverslagen Dorus Rijkers Fonds en het Nationaal Zeemansfonds.

Literatuur:

Adema, Tjeerd, *Dorus Rijkers. De Heldersche mensenredder* (Den Helder 1932).

Grunwald, Levy, *Dorus Rijkers in Parijs. Episode uit de laatste levensdagen van een groot Nederlander* (Den Helder-Amsterdam 1938).

Grunwald, Levy, *De 'Stormklok', een fantasie* (Den Helder 1926).

Grunwald, Levy en Anthonie van Kampen (red.), *De Stormklok.*

Maandblad tevens officieel orgaan van het Dorus Rijkers Fonds (Den Helder 1936-1970).

Hall, Henri ter (ed.), *Gedenkboek Helden der Zee* (Den Haag 1929).

Kampen, Anthonie van, *De burgers van Den Helder* (Amsterdam 1946).

Spaans, M., *De 'Noord'. De geschiedenis van de Koninklijke Noord- en Zuid-Hollandsche Redding-Maatschappij 1924-1990* (Amsterdam 1993).

'Driemaal Dorus Rijkers' *Helderse Historische Reeks*, deel 6 (Den Helder 1995).

'Van rederijkerskamer tot theater. Vijf eeuwen cultureel leven in Rijswijk' *Rijswijkse Historische Reeks*, deel 8 (Rijswijk 1991).

